

सुखदुःखसंज्ञायाः

I O S E P H I
C A S T A L I O N I S

I. C.

O B S E R V A T I O N V M
I N . C R I T I C O S .

Decas Prima.

Superiorum Permissu.

R O M A E,

Apud Guillelmum Facciottum. MDCV.

ILLVSTRISSIMO
IOANNI BAPTISTAE
VICTORIO

S. D. N. PAULI QVINCTI
PONTIFICIS MAXIMI
SORORIS FILIO

Iosephus Castalio I. V. D. Salutem.

ANTONIVM Victorium singulari pietate, & doctrina Virum Patrum Tuum, qui in vtraq. Signatura causis referendis summa cum prudentiae, & fidei laude consenuit, vnum ex omni nobilitate Romana mihi a iuuentute colendum, delegi, quod vere Romanis moribus praeditus litteras, litterarumq. studiosos magnificeret, meque, qua est humanitate, non leuiter eo nomine diligeret; Quamobrē, cum quidquid officij a grato Cliente in optimum patronum, patroniq. agnatos proficisci soleret, id omne Patruo Tuo, Tibiq. praestare ipse debeam, obseruantiae in Te meae argumentum non obscurum Obseruationum, mearum librum Tuo nomini inscriptum prodire iussi. Nam cum in Vrbe, & intra Italiae nostrae fines, tum apud Transalpinos, exterarq. nationes, vbi haec studia summopere coluntur, testis erit, vt spero, me nemini eorū, qui Te maxime colūt, cōcedere. Neq. sane scripta mea ab ingenuarū artū studijs, quibus ab inuente aetate vehementer operam dedisti, aliena omnino sunt.

§ 2 Quam-

Quamquam maiora profecto generis Tui amplitudo, & mira
de summo dignitatis Tuae gradu expectatio flagitare videatur.
Quis enim Horatij Victorij Viri spectatissimi, & Margaritae
Burghesiae feminae praestantissimae Tuorum Parentum, quo-
rum memoriam Ciuitas Romana pie seruat, splendorem igno-
ret? Paulum vero Quintum Pontificem Maximum Auunculum
Tuum felicioris saeculi Conditorem, Iustitiae, Religionisq. glo-
ria inclytum Orbis terrarum venerabundus agnoscit. Te autem
praeclara virtutis, & continentia indoles eum fore pollicetur
qui grauitate, innocentiae, & santimonia S. R. E. adiumento,
atq. ornamento esse possis. Verum quam me a suscepto consilio ista
deterrent, tam humanitas vobis omnibus insita, & Antonij
Quaerengi Viri inter Principis Aulae decora sapientissimi,
amplitudinisq. vestrae studiosissimi Oratio accurata, vt, quod
in animo haberem, sine ulla haesitatione perficerem, est ad-
hortata. Te igitur oro, vt lucubrationes meas, quas Tibi libens
dedico, libenti animo accipias, meq. in Tuorum numero esse
permittas. Vale. Kalendis Nouembris CIOCCV.

LECTORI.

SENTVM capita observationum incensus bo-
narum litterarum amore confeci, editurus vni-
uersa in eorum gratiam, qui eodem studio te-
nentur. Ex ijs decem capita, quae maxime ad
Criticae pertinere viderentur, delegi, atq. im-
primenda statim curavi. Reliqua deinceps praelo subijcientur.
Interim in his periculum iudicij mei facies, vt quid a me in eo
genere expectes, facile intelligas. Equidem omnes Ingenij, &
iudicij mei neruos intendi, nequid detrimenti a Criticis res
litteraria capiat. Eorum enim audaciae, ne dicam temeritati,
nisi quamprimum obuiam eatur, ingens iam periculum sit, ne
latinae linguae, qua in recta scribendi ratione, qua in emen-
dandis, explicandisq. veterum auctorum libris, magna perni-
cies afferatur. Si quidem Viri quidam eruditissimi ingenio ni-
mium indulgentes suo, ob idq. interdum iudicio destituti non
nulla comminiscuntur, quae prorsus falsa sunt, quodq. grauius
est, summis etiam ingeniis eadem persuadent. Itaque matu-
randum esse duxi, ne cuiuspiam auctoritate praedudicium,
ea de re fiat, actumq. omnino sit. Illud aurem persuadeas tibi
velim, me non detrahendi studio haec scripsisse, licet aliquot
magnos viros perstrinxerim. Non enim eos ad inuidiam nomi-
naui, sed ne tanta nomina quemquam in deteriore senten-
tiam pertraherent. Genus vero dicendi prolixius, acriusq. for-
tasse, quam huiusmodi scriptio ferre videatur, necessario mihi
vsurpandum fuit ad mea confirmanda, & aliena refellenda. Est
enim de rebus iam paene praedudicatis mihi suscepta aduersus
doctissimos viros disceptatio. Si quis autem me hoc nomine ac-
cuset, idem Carolum Sigonium, vt ceteros omittam, qui emen-
dationum capita complura in Robortellum eodem fere stilo
conscripsit, eodem etiam crimine condemnabit. perlege atten-
te, ac rem perpende. Vale.

INDEX.

- 1 Consumpsi, consumptum, contempsit, contemptum, emptum, ademptum, redemptum, comptum, littera, P, interiecta scribendum aduersus Lambini sententiam.
- 2 Terentij locus in Eunuchio vindicatus, item A. Gellij, Apulati, & Symmachi reiecta Donati, Vincti, Scaligeri, Lipsij, & Iureli sententia super verbo Claudier, & Claudere. Scioppius laudatur.
- 3 Ciceronis loci in tertia, & quarta Catilinaria confirmati reiecta Mureti, Manutij, & Carrionis emendatione.
- 4 Ciceronis in Epistolis ad Atticum loci perperam, a Paulo Manutio explicati.
- 5 Ovidianus locus libro Tristium secundo restitutus atq. illustratus Merula, & Carrione notatis.
- 6 Ciceronis locus de Caninio, qui vsq. ad Kalendas Ianuarias, quaterant futurae mane postridie, suspectus Fabio Maximo in toto Consulatu suo somnum non vidisse a Cicerone per locum dicitur, explicatus. Petro Victorio, Paulo Manutio, & Sigonio notatis.
- 7 In Passerem Catulli apud Martialem notatur Ludouici Carrionis sententia.
- 8 In C. Caesaris commentarijs vulgata lectio confirmata, Carrionis emendatione reiecta, & de Labieno legato Pro Praetore sententia explosa.
- 9 Frigida potione, & ad aquam refrigerandam niue, & glacie veteres Romanos vsos, Senecae, & Tranquilli loca perperam a Lipsio accepta.
- 10 Lustrum quinque annorum spatium, Antonio Costantio, & Nebrissenfense, Marcoq. Vetrannio de quadriennali lustro confutatum locus Ouidij expensus, atq. illustratus, item Plinij.

Consumpsi, consumptum, contempsit, contemptum, emptum, redemptum, ademptum, comptum littera P. interiecta omnino scribendum aduersus Lambini sententiam. Caput. I.

LITTERARVM quibus & animi sensa efferuntur, & res gestae continentur grauissimam, atque honestissimam fuisse curam argumento illud est, quod summi in Republica Romana viri de ijs egerunt. Mitto Claudium Principem, C. Caesarem, & Varonem. Vnus mihi Cicero instar omnium sit. Is in Oratore suo studiose, accurateq. earum mutationem, & fugam recenset, atq. in ijs consuetudini auribus indulgenti plurimum tribuit. Leuis igitur nostra haec de littera, p, quibusdam in vocibus retinenda disputatio nemini videri debet, praesertim cum in eam nostro saeculo ab eruditis viris valde peccetur. Nam qui libri ex officinis Transalpinis quadraginta circiter ab hinc annis prodierunt, hodieq. prodeunt, omnes fere prauam illam scripturae noram, quam Dionysius Lambinus Vir eruditissimus inusserat in his vocibus, consumsi, contemsi, promsi, consumtum, contemtum, promptum, comptum, ademptum, emtor, redemptor, praesefereunt; Neq. solum librarijs, sed & doctis quibusdam viris persuasum est ita scribendum esse. Quare, ne latius in dies huiusmodi labes serpat, faciendum mihi duxi, vt Lambini errorem pro mea Virili ex omnium animis extirpem. Etenim Lambinus in ea, quam lectori scripsit epistola ad suos in Horatium commentarios auctoritate, & ratione motum se profitetur, vt ita scribendum censeret. auctorem Victorinum laudat, rationem adiungit, non debere supinum, & praeteritum a praesentis lege discrepare, neq. vllam omnino litteram, quae in praesenti non fuerit, assumere, vt in verbo emo, emi, emtum sine, P. in supino scribendum esse, in ijs autem verbis sumo, promo, contemno, como, demo praeter, in, liquidae naturam P. in eorum praeteritis, & supinis interponi. haec duo, quae ille putauit firmamenta disputationis suae, si euertero, dubium non est, quin res confecta, & tota eius ratio prostrigata sit. Victorinus igitur iste, cuius auctoritate nititur, apud me tanti non est, vt nouandum ex eius sententia quidquam putem. Librum quidem indignum esse Victorino illo, quem tantopere extollunt, arbitror. multa enim & foedissima portenta ex eius de Orthographia libello perat, qui vult;

Nos

Nos omisso Victorino ad alterum Lambini friuolum argumentum, quo P. excludi oportere ab ijs dictionibus contendit, veniamus. Nolumus omnino litteram quae in praesenti non fuerit, assumendam esse in praeterito, & supino scribit. Sit hoc in praeceptis positum, quid cum? nihil ne inde excipi poterit? cum nulla fere sit regula, ut aiunt, quae exceptionem non patiat, immo, ut in redeo, reditus, redundo tertia muta, d, & in ambio, ambitus, ambigo, ambaetus, amburo, ambustus, prima muta, b, pronuntiationis gratia interijcitur, sic in dempsi, demptum, emptum interponitur, p, ne quid contra litterarum naturam inter se coeat, m, t, m, s; si quidem ea est harum litterarum natura, ut neque, t, neq. s, facile patiantur, m, sibi praeponi, sed, n, malit, ut in his videmus sentit, ante, sensus, ansa, ensis; aut igitur est interponenda, p, littera, aut m, in n. abeat necesse est, quod multis in Italiae regionibus hodie fit, molliter, ut quidem Lambinus putat, ut autem mihi videtur imminutius, blaesusq. & puerorum infantium more, qui, cum per aetatem recte loqui non possint, litteras commutant, atq. omittunt, quanto virilius plenius, & rotundius nos enunciamus dempsi, compsi, sumpsi, contempsi, emptum consumptum, demptum, contemptum, redemptum interposita, p, non immutata verbi littera. Balbutia ut isti cum puerulis, nos, id aetatis cum simus, eloquamur, ut adulti solent. Quod si Grammaticis fides habenda est, vnus mihi Priscianus luculentissimus, & locupletissimus testis instat omnium semper fuerit. Is hac de re libro decimo vere disputat his verbis. *Haec quoque inquit, quae P. vel, m, ante, si, habuerint. Si, in tum conuertunt, ut nupsi, nuptum, scalsi, scalptum, scripsi, scriptum; dempsi, demptum, sumpsi, sumptum, in quibus etiam, p, Euphoniae causa, interponitur, quod etiam in praeterito placuit adscribere. Haec ille, quae praeorum monumentorum testimonium, librorumq. manuscriptorum fide confirmantur. quod Lambinus Victorino suo praestare non potuit. Huc accedit Antonij Augustini Tarraconensis Archiepiscopi harum rerum optimi aestimatoris iudicium. Is dialogo numismatum decimo totam hanc Lambini rationem exagitat, & labefactat, magnoq. in errore eos versari dicit qui in ea Haeresi sunt, librisq. manuscriptis testibus, in quibus est emptio, emptor, sumptus, confutat. Putauit autem Lambinus corrupte haec scripta esse, perinde atq. illa Columna, dampna, alumpna, solempna, & quaedam his similia quae in quibusdam lapidibus, & libris posteriorum saeculorum vitio, mendose habentur. Sed in temporibus, quibus haec, aut illa scripta sunt, iudicandis lapsus est. Omnia enim vno tempore, quo barbaries Italiam, Galliamq. ut ille ait, occupauit, nata esse simul opinatus est. Hic rursus quaere-*

quaererem ex ijs, qui Lambini errorem tuentur, quonam tempore haec monstra terras inuaserint; num sexcentis ab hinc annis, vtrum ne Longobardi vitiosam scribendi hanc consuetudinem in Italiam inuenerint, an Gothi? nam ante haec tempora putidum est fateri columpnam, aut solempne scriptum fuisse. Putidius fortasse affirmare Roma incolumi barbarie, aut praeue latinis dictiones scriptas. Extrat hodieq. in Clivio Capitolino, haec inscriptio.

SENATVS. POPVLVS. QVE. ROMANVS
INCENDIO. CONSUMPTVM. RESTITVIT

Est ad forum Piscarium in Porticu S. Angeli, quam Iunonis fuisse sunt qui putent, pene par inscriptio.

IMP. CAES. L. SEPTIMIVS. SEVERVS. PIVS. PERTINAX. AVG.
ARABICVS. ADIABENIC. PARTH. MAXIMVS. TRIB. POTEST.

XI. IMP. XI. COS. III. P. P.

IMP. CAES. M. AVRELIVS. ANTONINVS. PIVS. FELIX. AVG. PONT.
MAX. TRIB. POTEST. VI. COS. PROCOS.

INCENDIO. CONSUMPTAM. RESTITVERVNT.

Vides a consumo, factum, consumptum, & consumptam.

Quis publica monumenta vitiose scalpta dicere audeat? quis aetatem linguae ad senium vergentis calumniatur? quam isti demum aetatem probaturi sunt? Augusti, opinor, tantum aetas probabitur; Excitandus est aliquis ab inferis, qui haec nobis edisserat. Extant, extant, saeculi illius elegantis monumenta, atq. adeo ipsius Augusti cippus est in aedibus optimi, ac splendidissimi Equitis Octauij Crescentij.

ID. QVOD. INTRA.

CIPPOS. AD. CAMPVM. VERSVS

SOLI. EST. CAESAR. AVGVSTVS

REDEMPVIM. A. PRIVATO

PUBLICAVIT.

I, lambine, reprehende hoc si potes, quo nihil elegantius fieri potest. Suetonius in Augusto extremo de Mausoleo tale quid factum, narrat, ab eodem Augusto. Id opus, inquit, inter Flaminiam viam, Ripamque Tiberis sexto suo Consulatu extruxerat, circumiectaq. silvas, & ambulationes in usum Populi tunc iam publicauit. est & alius lapis ad Aerarium pari elegantia, & breuitate infra Capitolium

CALPVNIVS. PISO

M. SALVIVS

PR. AER

AREAM. EX. S. C. A. PRIVATIS

PUBLICA. PECVNIA

REDEMPVIM. TERMINAVER

quibus in lapidibus a redimo, redemptum est deductum

In aedibus vero Boccabellae lapis est in quo ab emo, emptum video profectum

D. M

C. ASINIO. C. F. PRISCO. VIXIT. AN. XX. ET
ASINIA. C. F. IVVENILLAE. VIX. AN. XXIII
FILIS. PISSIMIS. FECERVNT
C. ASINIVS. CHRYSEROS. ET. CINCIA
EVTYCHIS. PARENTES. ET. SIBI. ET. SVIS
LIBERTIS. LIBERTABVS. POSTERISQ
EORVM. LOCVS. EMPTVS
A. LIBERTIS. ET. LIBERTABVS
IVLIAE. EPIPHANIAE

Redemptorem quoq. a redimo declinatum cum eadem littera, P, testatur tabella marmorea, in qua fragmentum Senatus consulti de ludis saecularibus legitur: ea nunc apud Cardinalem Farnesium est, quae Fulvij Vrsini fuerat. eius exempla excusa sunt in libro de legib. Antonij Augustini.

Dubium, mihi non est, quin sententiam mutaturus fuerit Lambinus, si huiusmodi Senatus Consulti fragmentum offendisset, quippe qui minus probaret inscriptiones temporum, quae propius a nobis absunt. factum est autem Senatusconsultum de ludis saecularibus, quos Augustus celebravit C. Furnio, C. Iunio Silano Consulibus anno post Urbem conditam D. CCXXXVII. Agite vero vos quicumque in Lambini verba inrastis, respicite ad legis Thoriae fragmenta in aeneis tabulis incisae, qua de Cicero in Bruto & libro de oratore secundo meminit. S. P. quidem Thorius Tribunus Plebis legem agrariam tulerat P. Mucio L. Calpurnio Consulibus anno D. CXX. ab Urbe condita. Longū fieret. Si tota transcriberentur fragmenta. ex Sigonij vel Vrsini libris, petant qui volunt. Inueniet ea in lege. REDEMPTVM. EXEMPTVM. EMPTOREM, & SYMPSIT, diserte cum, P, littera incisum. Omitto iam inscriptiones, quorum festina, copia ad eam rem confirmandam suppetit. est in optimo & vetustissimo Codice Vaticano Vergilianorum operū maioribus litteris Romanis scripto EMPTVM ADEMPTVM REDEMPTVM CONTEMPTOR recepta, P, littera, contra vero SOLEMNES DAMMABIS. DAMNATI. COLUMNNAE. COLUMNAS. COLUMNNIS. P, littera nunquam admissa. Redeo ad Lambinum hominē eruditissimum quidem, sed in antiquitate cognoscenda minus diligentem, qui si accuratior ea in re fuisset, non adeo opinionis suae tuendae studio ductus esset, ut temere sic scriberet. Eo autem, inquit, tempore nata est haec vitiosa scribendi consuetudo, quo tempore barbaries, ignorantiaque latini sermonis non modo Galliam nostram, verum etiam Italiam, ceterasque orbis terrarum partes occuparant. Peregrinarius Lambine in latinae scriptiois usu, & tota via erras. Confirmaui supra tot, tantisq. publicis, priuatq. Veterum operum, lapidumq. monumentis vetustissimum fuisse

fuisse hunc scribendi morem non solum occidente Romanorum Imperio, sed incolumi, sed Augusti aetate, & longe ante Augusti memoriam. Quare cum tot saeculis recepta sit haec scribendi consuetudo consentientibus publicorum operum monumentis, & libris manuscriptis omnibus, causa nulla erat, cur vitiosa diceretur. Eadem quoq. antiquitatis ignoratione lapsus putasti mendose scribi Hiemps in recto, & esse vitium a barbarie in latinum sermonem illatum. Hic quoq. te fallit ratio Lambine non enim hiemps per sex litteras recepta in nominatiuo, P, littera, quae in genitino evanescit, eius aetatis est, cuius esse opinaris, quod vel ex istius Victorini libello disci potest, ubi nō hiemps solum per, P, scribendum minime esse censeat, sed illa quoque dempsi, sumpsi, demptum sumptum, hinc enim sequitur ut vetustioris temporis sit haec scribendi consuetudo, quam ipse somniasit. Cum Victorinus ipse, quem tu laudas ea de re scribat, Terentiusq. S. caurus idem fere sentiat, dumq. eadem immerito redarguit, ostendit ea in usu multo ante fuisse. Illa quidem rudium saeculorum esse non negauerim quae nota quidem Victorino, aut Scauro fuerunt, columpna, dampnum, solempne; sed nihil ad ea tempora erudita, & elegantiora pertinere contendendo, neq. enim si in his, vel inscitiam, vel barbariem iure accuses, continuo sequitur, ut eodem crimine dempsi, peremptum, hiemps condemnentur. Haec ante mille. & sexcentos annos in usu, & honore fuisse vetusta Urbis Romae opera testantur, illa vero post Imperij Romani occasum barbarorum colluuiēs inuexit. Seruanda est igitur in latino sermone, quod Velio Longo placuit, antiquitatis religio, & scribendum ita, ut vsus antiquissimus optima soni ratione habita flagitat. Neque vero audiendus est Lambinus, dum conatur persuadere multo leniorem, facilioremq. pronuntiationem esse harum vocum ita scriptarum sumtum, emtum, sumpsi, abiecta, P, quam recepta, sumptum, emptum, sumpsi; Nam corrupta potius, & manca eiusmodi pronuntiatione est, neque illi dissimilis, qua in Sabinis, Hernicis, Pelignisq. & plerisq. fere omnibus Italiae regionibus vulgus utitur, ut pro emptore, entorem, pro Redemptore, Redentorem, pro capto, cattum, pro raptorattum, pro apto, attum, efferat, quae vulgi pronuntiatio faciliior propter linguae volubilitatem Lambinianis quidem videri poterit, mihi autem debiliior, blestiorque semper est visa, atq. haud satis scio an eadem pronuntiationis ratione scribenda illa quoq. isti praeceperant scripsi, scrittum, pro illis scripsi, scriptum, quod si ea minus latina esse videantur, idem etiam dicendum de illis demsi, demtum, contum, emtum, censeo. Huc accedit, quod istum scribendi peruersum morem libri sacri omnino auersantur, quibus in ipsis frequentissime legitur, redemptus, redemptio, Redemptor, vnde profani homines hanc litteram

temere euellendam esse nequaquam audeat, qua sonus enuntiationis, ut Velius longus ait, insistit, detracta enim inde, p, littera, & difficilior enuntiabitur tale quid, & asperius auribus accidet. ut fiet etiam in amburo, ambio, ambigo, si princeps muta, b, auferatur. quod item fit in hiemps, licet in hac dictione recentior usus plurimum sibi licere voluerit, contraquam veteres consueuerint: sed dandum aliquid consuetudini. Denique eodem reuertor, ut dicam, nullum esse antiquitatis vestigium, in quo haec scribendi ratio non appareat, adi lapides, acralibros manuscriptos, qui, inde descripti sunt, typis impressos, quid haec respondet? utrum fabri, an librarij erratum criminaberis? at omnia omnium saeculorum monumenta constantissime consentiunt, & hanc scribendi rationem conseruant. Tu ad Grammaticorum incertas cōcertantiunculas confugiens aduersus morem maiorum ire ausus es, & in quibus consuetudo varia nō esset, ab ijs discedere nouādi libidine non erubisti. quid? quod in extrema Epistola dicis, quis aequo animo terat? *Mibi, inquit, cum paucis sine culpa temeritatis, & auctoritatem Victorini, & rationem sequi liceat doctis, &c.* qui sunt isti quos appellas doctos? num Achilles Statius totius antiquitatis peritissimus, qui istam nouitatem irridere consueuerat, an Marcus Antonius Muretus Vir eruditissimus. Cui tu vnquam istam rationem probasti? Fulvio ne Vrsino, an Paulo Manutio, aut Petro Victorio? at ij omnes longe ab ista corruptela discesserunt. Carolus Sigonius id non admisit, Petrus Ciacconus reiecit. Obertus Gifanius scriptis etiam ad Lucretium suis confutauit, Lelius, & Iacobus, Taurellus damnarunt, Antonius Augustinus Archiepiscopus Tarraconēsis doctissimus libris editis euerit. deniq̃ quoquisq. paulo grauior, & Romanae antiquitatis peritior, extitit, eo minus tibi grāmaticisq. altercantibus assensus est. Quare non parum miror indignorq. fuisse nonnullos, qui errare magis cū vno Lambino quā cū tot clarissimis Viris recte sentire maluerint. Sed ut sunt hominū ingenia ad res nouas propensa, facile nouationibus gaudent, & nouatoribus fauent, nec Lambino grauiorē sunt, qui istam litterarum haeresim aliunde excitatam obuijs vlnis excepit. hanc enim pestem in Plauto anno MDLVIII. Basileae impresso profectam a Camerario deprendi. Spero tamen fore, ut re diligentius expensa, explorataq. veriore sententia omnes in viam reuertantur; atq. antiquius friuolis grāmaticorum scitis antiquorum monumentorum fidem existiment.

Terentij locus in Eunuchō vindicatus.

Item A. Gellij, Apuleij, & Symmachi reiecta Donati, Lipsij, Scaligeri. Vineti, & Iureti, sententia super verbo Claudier, & Claudere, Scioppius laudatur. Caput 11.

ERBVM insolens, tanquam scopulum fugiendum esse qui monuit, praeclare is censuisse, optimeq. de lingua inprimis latina meritis esse mihi videri solet. Verum nostro saeculo secus sit, quod grauius fero. magnum enim periculum est, ne naufragium inde antiquis scriptoribus impendeat. Quotus enim quisq. ingenij, eruditionisq. laude maxime insignis est, qui licere sibi hoc in genere plurimum nolit? & tanquam parum locupletes latinitatis auctores habeamus Terentium, & Ciceronem, ex grāmaticorum quīquilijs, seu verius delirijs ad optimum quemq. auctorem deprauandum faculentas, & rancidas praeceptiones grāmaticas in medium non proferat? Moueor rei litterariae studio, quam qui saluam vult, conatibus meis faueat. Apud Terentium succenset Thaidi Phœdria, quod ab ea immerito excluderetur, cum ei paterent facultates suae, numquamq. ipse in eam parum liberalis existeret. Verba Phœdriae haec sunt

num vbi meam
Benignitatem sensisti in te Claudier?

ad quem locum Donatus viris doctis corrigendi, & innouandi ansam dedit. Claudier enim esse ait Claudi, aut Claudicare, fragmentisq. Salustianis firmavit. id simul heroes isti e grāmatici faece eruerunt, nihil non claudum, mancum, & corruptum reddiderunt. Delituit in Andria locus geminus, & persimilis, illosq. Aristarchos sefellit. actus enim tertij scaena tertia sub finem Chremes exoratus Simoni benigne respondet his verbis.

Nolo tibi vllum commodum in me claudier.

At ibi mutilus Donatus ne mussat quidem. quamobrem illud Claudier nec multatum, nec mutatum est. Poterat sane Donatum, Donatistasq. omnes detertere Ciceronis auctoritas, quin Terentium contrectarent, si quae Cicero Terentij studiosus libro officiorum secundo ad illud Terentianum Claudier respiciens scripsit, obseruassent, aut reminisci, potuissent. Benignitatem occludi Terentius dixerat, cuius contrarium est recludi, referari, & aperiri. Quare hanc Terentij metaphoram perelegantem ducta similitudine ab ijs rebus, quae clausae nemini patent Terentij aemulus, ac prope fidus interpret Cicero contrario extulit, & repraesentauit his verbis; *Quamobrem, inquit, nec ita claudenda est*

res familiaris, ut eam benignitas aperire non possit, nec ita referenda, ut pateat omnibus. Vides claudere esse occludere, cui opponitur aperire, & referare. Quid igitur Claudier pro claudicare apud Terentium isti accipiunt? Ac ne falso insimulare quempiam videar, quid quidem Donati retrimenta magni faciens in Terentium peccauerit, nihil ipse dissimulans exponam. Elias Vinetus in commentario ad Aufonium de ludo sapientum in proemio extremo male Terentium accipit. Claudere, inquit pro claudicare veteribus quoque usurpatum legitur. Terentius in actu primo Eunuchi

nunc ubi meam

Benignitatem sensisti in te Claudier?

Ecce tibi Vinetus aduersus Terentium cum Donato coniurat. conuersionis socius accedit Iosephus Scaliger. Is libro secundo cap. xxv. Aufonianarum lectionum in proemio de ludo sapientum eadem affert. claudit, inquit, de xaxo claudicat. Sallustius, res socordia claudit. Terentius deponens extulit

nunc ubi meam.

Benignitatem sensisti in te Claudier? persuasit Donatus viro summa eruditione praedito, ut deponere etiam significatione Claudier pro claudicare a Terentio sit dictum. Iulius vero Lipsius, cuius fama in illustri loco sita iam est, grauius in Terentium peccauit. Nam variarum lectionum libro secundo, capite sexto de Terentij loco in Eunucho sic scripsit. Quid igitur si Claudio antiquum istud verbum ea significatione in Terentio reponamus, & a cunctis gata librorum omnium auctoritate minimum discedentes legamus.

nunc ubi meam

Benignitatem sensisti in te claudere?

claudere, claudicare, deficere interpretor. & eodem extremo. fieri igitur potest, ut hoc tam probo, & antiquo verbo Terentius hoc locum usus sit, eiusque rei ignoratio versus hos haecenus deprauarit; sed hanc coniecturam meam ut non rejicio, ita non ante probabo, quam eam libri alicuius veteris auctoritate confirmari videro, quod sane non omnino despero. Haec ille, qui non a verbi tantum significatione usitata, & generum putum Terentianum corrigere conatus deprauauit. illud omnino verecundius adiunxit, non ante coniecturam suam se probaturum, quam ex Codice vetusto confirmaretur, quod etiam non desperare se dixit. requirit Lipsius veteres libros, qui, quod ipse mutauit, testentur. Vbi nam gentium vetustiores Codices Vaticanis addito praesertim Benetino ex testamento Fuluij Vrsini asseruari putemus? At in his omnibus qui forulis conditi in secretiore Bibliotheca Vaticana custodiuntur, vel

vel IN TE CLAUDIER, vel interclaudier, ex antiquis etiam alij intercludier, legitur. Sed quid libros manuscriptos moretur, cum ipse met Cicero imitatione Terentij Terentium ita scripserit omnibus fidem faciat. Hic ille inquiet, si Mureto licuit mutare Claudier in Caluier, cur non liceat mihi subrogare in locum Claudier antiquum illud bonum. Claudere. Mureti exemplo de Terentio castigando cogitasse se narrat. Mureti quoque exemplo retractare, quae sibi exciderant adolescenti debuerat. Audiamus Mureti Palinodiam postrema editione Aldina excusam.

nunc ubi meam

Benignitatem sensisti in te claudier

Magnam, inquit, materiam sermonum dedit hic locus ventosis quibusdam hominibus, cum & Paulus Manutius diceret se audisse de Faerno in optimo libro legi Caluier, & ego id ei affirmanti credidissem. Sed si quid in hac re peccatum erat, secunda statim editione correctum est. haec & longe plura Muretus, quae breuitatis causa omitto, petat, qui vult ex eius in Terentij Eunucho scholijs plenioribus, quae Aldus Pauli filius anno C I O. D. LXXV. Venetijs imprimenda curauit. Ergo Muretus admonitus illud suum Caluier mutauit. Lipsius autem, contumacior, pertinaciorque, mutare noluit. quare mihi faciendum fuit, ut sine vlla in virum doctissimum maleuolentia accuratius, prolixiusque tota de re scriberem. Quod autem Lipsius admonitus mutare noluerit, ex libro Electorum primo capite septimo intelligitur. Reposui, inquit, olim in Terentij versu

nunc ubi meam

Benignitatem sensisti in te claudere.

Nec persuasi multis, credo, quia audacior, quam pro aetate coniectura erat. itaque comiter admonuerunt etiam me quidam ut mutarem; Peponon homo sim, si id faciam & libro Epistolicarum Quaestionum quarto epistola decima quarta, claudit, inquit, valet, deficit. monui olim id verbi in Terentij Eunucho reponendum benignitatem claudere, nec multis persuasi, quanquam aperte agnoscat Donatus. Haec ille obstinatio omnino quam par est, videtur Lipsius, atque adeo dolet, quod multis non persuaserit. Vtinam quibusdam non persuasisset. non enim optimos scriptores ista corrigendi prurigne deprauassent Lipsium auctorem secuti. Idem Electorum libro primo capite septimo, vel Aulum Gellium isto modo corruptit. Scripserat enim libro primo capite septimo noctium Acticarum auctor de Ciceronianis numeris. Testis est Sicilia, quam multis undique cinctam periculis non terrore belli, sed consilij celeritate explicauit. At si explicuit diceret imperfecto & debili numero verborum sonus clauderetur. hic Lipsius scripserim, inquit, sonus clau-

clauderet, antiquo verbo, deficeret. Lipsius numeri Ciceronis rationem habere non videtur, qui eundem numerum in Gelliano verbo sustulit, & visitatum a Cicerone verbum, propriumq. ad Periodos, ambitulq. orationis concludendos alio detorquens emendandi libidine, commutare ausus est. Cicero ob eam ipsam rem in libris de Oratore frequenter clausulas appellat, & in Oratore ait, *quidquid ita concluditur, plurimq. fit, ut numero se cadat.* Eadem ratione Apuleium adoritur, & ex libro vitiose scripto, clauderet, pro clauderetur, supponit: *Sed inquit, & Apuleium nunc in eapse voce corrigo libro quarto floridorum sub initium. Vtinam mihi pro amplitudine auditorij proluxa oratio superpetaret, ac non hic maxime clauderetur, ubi me facundissimum cuperem.* Lego clauderet: ex vetere manuscripto. Lipsius tanto verbi illius claudendi amore correptus est, ut omnibus in libris iure, an iniuria colloceat. non alienum hinc fortasse fuerit illud Catulli de Arrio, qui aspirationem, ubi etiam minime oporteret, adhibere consueverat.

*Cum subito affertur nuntius horribilis,
Ionios fluctus, postquam illuc Arrius isset,
Iam non Ionios esse, sed Hionios*

Rivalis Lipsio inuentus est Iuretus, qui Symmachum, quem miscellaneis auctum M. DCIV. edidit, & ipse eodem pacto corruptit. libro enim primo epistola septima, & vigesima, ubi superiore editione legabatur, *Diu scribendi operam distulisti, & vereor ne forte in nos parentis claudicat affectio.* Claudat ex claudicat, ex vetere Codice se fecisse affirmat, & epistola secunda libri sexti, ubi prius ediderat, ut in vulgatis est, *Arbitror tamen si Marcianae sororis vestrae non sit clauda promissio, successione ambiguum domesticae posse remoueri.* Suo arbitratu Iuretus insit illud *sit clauda abire in claudat.* Vulgatam vero lectionem tuetur eximia doctrinae & pietatis Vir Gaspar Scioppius, qui notas bonae frugis refertas in Symmachum adornauit, & ad Terentianum claudier retinendum contra Lipsianam correctionem vtitur & ipse Ciceronis auctoritate. Iam mihi videor vereri posse, ne, qui tantopere in amoribus, & delicijs illud suum claudic habere solent, Cicero nis quoq. libros contaminent, & fortasse quispiam libro tertio de Oratore, claudic ex aliquo vetusto Codice imperite descripto fecerit, ubi recte in vulgatis legitur. *Verum, inquit, ut in versu vulgus si est percatum videt, sic si quid in nostra oratione claudicat sentit.*

Hoc non temere dico, nam in antiquo & valde bono Codice Tusculanarum Quaestionum, quem Vaticanæ Bibliothecæ Fulvius Ursinus legauit, libro Quinto, quod erratum ut sit interscribendum, admisit scriptor librarius, id subinde recognitum idem correxit, mutata una littera, & duabus superadditis, quod apparet eadem manu factum, nam & atramen-

atramentum aequè vetustum est, & Characteris forma prorsus conuenit. Ciceronis verba hæc sunt de Antiochi scitis recte omnino in vulgatis libris impressa. *Item beatam vitam etiam si ex aliqua parte claudicaret, tamen ex multo maiore parte obtinere nomen suum.* Clauderet autem est in manuscripto, ut dixi, mendose quidem descriptum verbum, sed ab eodem scriptore correctum. Hoc iterum, atq. iterum profiteor, & contestor, ne quis Ciceronem ex mendosa scriptura inquinare audeat, atq. ex Ciceronis falso verbo altiores radices istorum claudic, aliquando agat. Cum autem Tusculanarum Quaestionum calamo exaratum librum inspicerem, testem adhibui virum sane doctum, & integerrimum Dominicum Ranaldum Bibliothecæ Vaticanæ Custodem, qui me rogante vidit, & agnouit cum mendum, tum correctionem eiusdem, manus esse. poterit etiam, cui libitum fuerit, Codicem adire, & rem perpendere diligentius. Siquis aduersus eam castigationem ierit, neque me, neque, quam ego sum, eruditorem quempiam tacitum feret.

*Ciceronis loci in tertia & quarta Catilinaria confirmati, reiecta,
Mureti Manuti, & Carrionis emendatione. Cap. III.*

DIXI, & saepius dicam non esse temere descendendum ad veterum scriptorum emendationem siue id ex ingenio, siue ex libris manuscriptis fiat. Nam plerumq. nouandi studio peccatur, & ostentandæ eruditionis gratia, quæ recta sunt deprauantur, & ipsi Codices calamo exarati plerumq. mendosi sunt. In Oratione Ciceronis ad Quirites in Catilinam insinuat P. Cornelius Lentulus Praetor, quod ad Regni obtinendi spem diuinis testimonijs vocari se dixisset. Verba Ciceronis hæc sunt, *Lentulum autem sibi confirmasse ex satis Sibyllinis, Haruspicumq. responsis se esse tertium illum Cornelium, ad quem regnum Urbis huius, atq. Imperium peruenire esset necesse Cinna ante se, & Sullam fuisse.* M. Antonius Muretus in hanc orationem ex vetere quodam libro putat non ex factis Sibyllinis, sed ex libris Sibyllinis legendum. Ludouicus vero Carrion Antiquarum lectionum commentario tertio capite sexto Mureti Manutio Lambino, & Bruto insultat, penèq. conuicium facit, quod residere in orationibus Ciceronis tot vitia sint passi, quot ipse a se sublata gloriatur, & in ijs locum hunc a Mureto perperam mutatum, ab alijs siue præteritum, siue Mureti mutationi relictum conqueritur. ipse autem ex duobus Codicibus manuscriptis, Gemblacensi, & Egmondano, Beroaldiq. exemplari ineptam dictionem affert, nec librario-

rum erratum agnoscit, atq. in eo peccat. Nam pro fati, ijs in Codicibus esse testatur fastis, cum interpretatione hoc est libris Sibyllinis, in quibus fasti futuri Romanorum continebantur. Vtq. adulterium pro vero facilius obtrudat, persuadere conatur rem falsissimam, a nemine quod sciam, proditam, libros sibyllinos fastos esse appellatos, quod quidquid fatale in singulos annos, & dies accideret, complecterentur. Ego vero libros Vaticanos Bibliothecae Pontificiae tres Orationum Ciceronis contuli, in duobus est ex fastis, in vno fastis Sibyllis corruptissime pro fati Sibyllinis cum interpretatione supra dictionem, id est libris Sibyllinis, unde liber alius descriptus videtur Sixto Quarto Pontifice, ubi legitur ex libris Sibyllinis. firmamenti si quid in ijs codicibus, qui infinitis erratis scatent, ponas, nae ipse tota erras via; discripti sunt omnes paulo supra centum quadraginta annos, & fortasse infra ab imperitis librarijs quibus addere, subducere inuertere litteras, & syllabas pro incertitia est peculiare. Hic Carrion ex fide manuscriptorum codicum obijcit mendosum vocabulum, & prorsus alienum a re, qua de agitur, nec videt adiectam litteram exhibentem per imprudenciam ab indocto librario. Verum ne dicat me sine testimonio agere, attendat quae sunt in penetralibus eiusdem Pontificiae Bibliothecae Codices manuscripti duo Orationum in Catilinam, qui fuerunt Fuluii Ursini viri accuratissimi. & doctissimi in altero recentiore, & mendosiore ex fastis, in altero autem ex fati. Is Codex cum vetustate, tum correctione ceteris omnibus, quos supra recensui praepositus est, atq. vnus instar omnium habendus est. certamus Codicibus. Ille numero vincet, ego vno vetustiore, atq. adeo emendatiore, & qui omni exceptione sit maior, supero. libri calamo scripti pleriq. fere omnes mendosi sunt, quippe qui ab ineruditissimis librarijs saeculis incultis, & ab omni prope humanitate expertis Italiae barbarie opprimente sunt descripti. ex tot autem librorum consensu illud obtineat, ut Mureti mutationem rejiciamus. ex fastis enim seu fastis mendosis dictionibus necessario sequitur, ut ex fati emendatissime legatur, cuius rei rationem. exponam. fata enim Sibyllinae proprie, quae Lentulo Imperium portenderent a Cicerone dicuntur, quod & paulo post repetitur his verbis. Nihil ne secum esset de fati Sibyllinis locutus. Vides de fati, quae libris Sibyllinis continerentur esse sermonem. Peccatum est igitur a Carrione qui scripturam istam mutare voluit. Nam fata & oracula Sibyllina vocantur, & libri Sibyllinae fatales, & fatidici ob eam causam dicuntur. Lactantius Firmianus de ira Dei cap. xxij. ait. Cumaeae quidem volumina, quibus Romanorum fata conscripta sunt in arcanis habentur, caeterarum tamen fere omnium libelli, quo minus in usu sint omnibus, non verantur.

Tibullus

Tibullus eleg. v. libro secundo

*Te duce Romanos nunquam frustrata Sibylla est
Abdita quae senis fata canit pedibus.*

Verg. libro sexto Aeneid.

*Te quoq. magna manent regnis penetralia nostris
Hic ego namq. tuas sortes, arcanaq. fata
Dicta meae genti ponam, lectosq. sacro
Alma viros.*

Cumaeam Sibyllam Aeneas alloquitur, eiq. pollicetur in templo Apollinis locum, ubi fata Sibyllina ad Populum Romanum spectantia per Quindecim viros sacrorum inspicienda conderentur. Audio fata, & sortes a Vergilio & Tibullo libros Sibyllinos appellari. Rutilius quoque eodem dicendi genere usus est libro itinerarij sui secundo in Stilichonem inuectus, qui libros Sibyllinos cremauerat

Nec tantum Geticis grassatus proditor armis,

Ante Sibyllinae fata cremavit opis.

Item oracula & fata Sibyllae. Vergilius libro Aeneidos tertio dixit.

Huc ubi delatus Cumaeam intraueris urbem,

Diuiosq. lacus, & Auerna sonantia Siluis,

Insanam uatem aspicias, quae rupae sub ima

Fata canit, folijsq. notas, & carmina mandat.

Helenus Aeneas monet, ut Sibyllam adeat, & ab ea, quae fata caneret, oracula peteret. quod paulo infra dixit.

Hic tibi nequa morae fuerint dispendia tanti

Quamuis increpitent socij, & vi cursus in altum

Vela vocet, possisq. sinus implere secundos,

Quin adeas vatem, precibusq. oracula postas.

A Cicerone quoq. libro de diuinatione primo. Oracula Sibyllae vocantur. Versus etiam Sibyllae ab eodem infra nominantur, his verbis. quibus, inquit, portentis magna Populo Romano bella, perniciosaeq. seditiones denuntiabantur, inq. his omnibus responsa Haruspicum cum Sibyllae versibus congruebant.

Ab Aulonio Carmina, & quidem fatalia his versibus appellantur

Atq. trifidicae nomen commune Sibyllae

Quarum tergemini fatalia carmina libri,

Quos terquinorum seruat cultura virorum.

Linus libro xxij. fatales dixit, quod in Sibyllae libris Populi Romani fata essent. Decemuiui, inquit, libros Sibyllinos adire iubentur. qui fatalibus libris inspectis retulerunt patribus, &c.

Suetonius in Caesare fatales Sibyllae libros, in Augusto fatidicos eadem de causa appellauit. Deniq. eodem modo dixit Cicero Lentulum ex fati Sibyllinis

linis ad Regnum Urbis Romae vocari, quod scripsit libro de Divinatione primo ex fatiis, quae Veientes scripta haberent Veios capi non posse, &c. Postremo ea esse Lentulus euentura iactabat, quae ex fatiis, quae Sibyllae nomine circumferebantur, eorumque fatiorum libri in omnium manibus erant; ut ex Laetantio docuimus, & Halicarnassensis libro Romanarum antiquitatum quarto scribit post conflagram, Iouis Capitolini templum, librosque Sibyllinos, qui in arca lapidea ibidem asseruarentur incendio consumptos ex S. C. legatos per Italiam, & Erytras Asiaticas non solum a Civitatibus sed a priuatis quoque hominibus petita Oracula Sibyllina describenda curasse, & Romanis attulisse, quae in locum incensorum subrogata sunt, licet in ijs multa essent, quae Sibyllae falso adscriberentur. Item ex Suetonij Augusto intelligitur, qui supra duo millia fatidicorum librorum graeci, latini, sermonis vndique contracta cremasse dicitur. Quare siue accipias ex fatiis Sibyllinis, quorum exempla priuatim Lentulus haberet, siue de ijs intelligas quae in tres libros relata publice custodirentur, a vulgata scriptura recedendum non esse multis de causis, quas supra commemoravi censeo. In quarta etiam Catilinaria neque Carrionis neque Manutij lectionem sequor, hic enim ex factis, ille ex fastis legit, utrobique erratum est. Verba Ciceronis haec sunt. Cum vero mihi proposui regnatum Lentulo, sicut ipse se ex fatiis sperasse confessus est, haec Ciceroni. quid fatiis cum fastis, seu fastis commune potest esse? utrumque mendosum. legendum igitur ex fatiis, quod Ciceronis sententia postulat. sperauit enim Lentulus ex fatiis se regnaturum, ut initio huius orationis dixit. Etenim si P. Lentulus suum nomen inductus a vatibus fatalibus, ergo sperauit ex fatiis, Sallustij verba ad rem faciunt. At Lentulum dissimulantem coarguunt praeter litteras sermonibus, quos ille habere solitus erat ex libris Sibyllinis regnum Romae tribus Cornelij portendi. Cinna atque Sulla antea, se tertium esse, cui fatum foret Urbe potiri. fatum, inquit, Lentulo foret Urbe potiri. Ex fatiis igitur sperauit regnum Lentulus. Quare hanc esse veriorum scripturam confirmo.

Ciceronis in Epist. ad Atticum loci perperam à Paulo Manutio accepti. Cap. IIII.

DE Pomoerio per Caesarem ampliando, & Urbe augenda quid fuerit promulgatum, Cicero epistola vigesima cuius initium est A. Caesare litteras accepi consolatorias, libro decimo tertio ad Atticum exquirat. In eum locum Paulus Manutius, cui plurimum bonarum litterarum

terarum studiosi debent. sic scripsit. Ut à Ponte Miluio Secundum montes Vaticanos Tiberis duceretur. sic enim fiebat, ut Vaticanis montibus cis Tiberim inclusis & ea fossa, qua prius Tiberis decurrisset, ex siccata magna in amplitudine Urbis explicaretur. Non videtur Manutius Caesaris rationem de augenda Urbe tenere, neque Ciceronis sententiam capere, qui eodem libro epistola trigesima tertia, cuius initium Negligentiam miram, ea de re quid inaudiuerit Attico narrat. Sed casu, inquit, sermo à Capitone de Urbe augenda à Ponte Miluio Tiberim duci Secundum montes Vaticanos, Campum Martium tum aedificari, illum autem campum Vaticanum fieri quasi Martium Campum. videndum Caesaris consilium, quod Ciceronis verbis explicatur. Cum perferendam Caesar legem curaret, ut quod Sullae licuerat, sibi quoque qui terminos Imperij Romani protulisset, ampliare pomoerium liceret, statuerat Campum Martium, qui extra Urbem erat, aedificijs occupare & muro cingere, prolato fortasse ad portam, quae nunc populi appellatur, pomoerio. Sed quoniam Religio Caesaris consilio ob stare videbatur, quod esset Campus, is Marti Sacer, nec posset templum Martis intra Urbem recipi, decreuerat, mutato Tiberis alueo, & ducta fossa secus montes Vaticanos ex Campo Vaticano efficere Campum Martium, ibique Marti templum dedicare, ut esset flumen campo Martio propinquum, quo senatus iuuentus Romana post militares exercitationes immitteret Manutius autem ampliorem Urbis ambitum facit, & campo, qui erat futurus Martius Tiberim penitus aufert, ultra enim montes Vaticanos ducendum Tiberim ex verbis Ciceronis putauit. eo enim Manutij verba spectant. Vaticanis montibus cis Tiberim inclusis. At Cicero scripsit duci Tiberim secundum Montes Vaticanos, Caput Martii aedificari, caput vero Vaticanum fieri quasi Martii campum. Ex ijs verbis intelligimus Montes Vaticanos flumine discludendos, ut essent trans Tiberim, Hoc videtur animaduertisse Manutius, alioqui accuratissimus. Sed putauit Montes quoque Vaticanos inaedificandos & Urbis adiungendos, id enim videntur Manutij verba innuere. Ut Vaticanis montibus cis Tiberim inclusis, & fossa, qua prius Tiberis decurrisset, exsiccata, magnam in amplitudinem Urbis explicaretur. haec ille, quod ne cogitauit quidem Caesar, nec Cicero scripsit, nec fieri per Religionem licuisset. In aliam etiam errorem Manutium vulgata scriptura Epistolae 33. induxit, Campum Martium coedificari, cum Campo, inquit Manutius Vaticano, ut ex duobus Campis Martio, et Vaticano, qui Tiberi influente discluderentur unus fieret Martius Campus fossa Tiberis obturata. Non hoc sibi vult coedificandi verbum, ut ex duobus unus conflaretur Campus. Sed frequentibus vicis, domibus, templis, a quibus

bus erat vacuus, & expeditus Campus Martius, completeretur. Campi Martij nomine inde translato, ut esset pars Urbis intra pomerium recepta. Coedificari, est multis, ijsq. continentibus aedificijs locum occupari, quod fortasse Manutium fugit. qui coedificari Campum Martium cum Campo Vaticano dixit. Vetus Codex hominem admo- nuisset, ut aliter sentiret, in quo est legere, tum aedificari, Omnino diuersa esse, & disparata duo illa, dicendi genus ostendit, Campum Martium siue coedificari, siue tum aedificari legas, sequitur enim di- uersum ab eo, illum autem Campū Vaticanū fieri quasi Martium cam- pum. Vides ex campo Martio Urbem excitatis aedibus augeri, ex campo autem Vaticano Campum Martium effici non igitur coedi- ficari, est coniungi, & ex duobus vnum fieri campum. Sed Campum Martium coedificari, est ex campo Urbis partem fieri multis simul constructis aedificijs. verū homines sumus, nō omnes omnia videmus.

Nec semper feriet, quodcumq. minabitur arcus.

Quidians locus libro Tristium secundo restitutus, & illustratus Merula, & Carrione notatis. Caput V.

Quos libros de suo exilio summa tristitia affectus Quidius scripsit, eos propter sententiarum, verbo- runq. illustrium incredibilem copiam, & miram va- rietatem dignos esse, qui ab adolescentibus sine vl- lo morum detrimento legatur, nemo ex eruditiori- bus non censuit. Vtinam sortitus esset Quidius inter- pretes, qui aut inepta non attulissent, aut certe libros manuscrip- tos diligenter adiissent, atq. ex eorum fide vel impressos castigassent vel variantes lectiones adnotassent. quod aliquando, ut contingat, non despero. Persuaseram mihi quidem tale quid ex officinis Franco- fortienfibus proxime prodijisse sed me spes fefellit. Quare silentio Tristium secundi. Qui mendosus in omnibus excusis legitur; pariq. inficitia explicatur à Merula, non nihil tamen à Carrione quidem cor- rectus, sed nugacius ab eodem tractatus. Accurate Quidius causam dicit, quamobrem lege Iuliae non teneretur. licet libros de arte amā- di edidisset, quibus matronas sollicitasse, atq. adulteria suasse vide- retur. Nam ad eas tantum, quibus cum per leges consuetudinem habere iuvenes possent, libros suos inscripsisse se, ab eorumq. lectione maritas summouisse versibus initio ad rem apposite adiectis pro- fitetur. Rursus cum vrgeri se animaduertisset, quod honestiores quoq. femine studiose libros eos legerent, atq. ad nequitiam stuprorumq. turpi-

turpitudinem instruerentur, crimen, ita diluit, ut dicat matrona- rum quoq. ingenia ad libidinem propensa, vel ex historia, quæ vitæ magistra perhibetur, armari ad flagitium posse, id autem quatuor versibus, quos restituendos, illustrandosq. suscepimus, complexus est.

Sumpserit annales, nihil est virsutius illis.

Facta sit unde parens Iliā nempe leget.

Sumpserit, Aeneadum genitrix vbi prima, requirerit,

Aeneadum genitrix unde sit alma Venus.

Tertius versus mendum contraxerat, nos ex manuscripti libri Vati- cani fide mendum sustulimus & distinctione lucem ei admoimus. in nonnullis autem impressis libris quam absurdissime habetur.

Sumpserit Aeneiden

Maronisq. opus interpretatur Merula, & ex falsa interpunctione toto errat caelo. Nā & incertus est utrum, primā, matronae ad nequitiam procliuiori adhaerere debeat, an aduerbij vim habeat &, Vbi, lo- cum significare hariolatur quo in loco Venus cum Anchise coierit, Ae- neanq. conceperit illud vero delirium est merum quod super, Vnde, his verbis protulit, vnde sit, inquit, vnde ducat originem, quasi dicat a partibus obscaenis Saturno abscissis. in reliquis impressis est

Sumpserit Aeneaden

et pro ipso Vergiliano poemate, quo nihil alienius, passim accipitur, nā Aeneiden siue Aeneaden pro Aenea dixerit nemo, cū Aeneas filius Ae- neides vel Aeneades sit, pro Aeneide aut quis accipiat, cū neq. carminis, neq. flexus ratio id patiatur? Vide nunc quam sit expedita, & dilucida horum versuum explicatio, proximis superioribus versibus dixerat ex annalibus quibus in ipsis de Romanorum origine, rebusq. gestis agitur intelligi Iliā Vestalē Martis cōpressu matrem factā, pergit sequētibus. Sumpserit dicendi genus concisum perelegans, poetis familiare. sub- intellige vel eosdem annales, vel opus quodpiam, vbi paulo altius a Venere per Aenean Romanorum origo repetatur, continuo inuesti- gabit rebus impudicis obnoxia mulier, vnde genuerit Aenean Venus ex Marito ne Volcano, an ex adultero Anchise. Ad haec enim duo principia Romulum, & Aenean Reipub. Romanae incrementa refe- runtur, quod & Iustinianus Collatione quinta, titulo tertio testatur. Prima igitur genitrix Aeneadum est Venus, atq. ita prima, ut supra progredi non possit quisquam. Vbi, vero interpretor quibus in anna- libus est vltima Aeneadum parens Venus: & tractatur de Venere, Aeneadum suprema parente. Ingeniose Rutilius Dijs, Veneri nimi- rum & Marti consecrasse Romanos origines suas quod hostem arma inferentem vincerent, victoq. ignoscerent, his versibus Romam allo- quens testatur

Auto-

*Auctorem generis Venerem, Martemq. fatemur,
Aeneadam matrem, Romulidumq. patrem
Mitigat armatas victrix Clementia vires,
Conuenit in mores nomen utrumq. tuos.*

Nunc venio ad Carrionis nugae. Vidit is quidem Merulae deliria, & irrisit, verioremq. lectionem proposuit, quam nos ex Vaticano Codice confirmamus, sed Ouidij mentem non cepit. & ad id ineptius descendit, ut diceret de Lucretij libris sensisse Ouidium, quod Lucretij opus de rerum natura suum, a Veneris inuocatione sit exorsus, quodq. vniuersi operis primus versus, atq. adeo princeps dictio sit.

Aeneadam genitrix.

atq. eo referenda esse redicule putauit Ouidij verba illa

Aeneadam genitrix ubi prima

quod illis iisdem verbis sit initium Lucretianis libris ductum, & prima sit in Lucretio Aeneadam genitrix, additq. Carrio arrepta occasione inde fluxisse antiquitus consuetudinem allegandi leges per initia, quod vulgo in Scholis, & in iudicijs hodie frequentatur, ut l. tres fratres ff. de pactis. Nihil ab Ouidij sententia excogitari potuit alienius, nihil ineptius, nihil nugacius; neq. illud non leue acceptum est ab eodem quod Ouidius dixerat

Sumpsit Annales, nihil est hirsutius illis

eo detorquet Carrio Ennii hirsutam coronam qua de Pompeius

Ennius hirsuta cingat sua dicta Corona.

nihil ad rem. quamuis Ennius rudis arte ut ille inquit fuerit, & parū cultus. hirsutos annales dixit Ouidius tetricos, rigidos, graues, & ad rerum gestarum memoriam, seueriorisq. disciplinae narrationem comparatos. haec non insectandi doctos. alioqui Viros studio scripsimus, sed refellendi gratia, quaecumq. minus congrua videremus in medium ab illis prolata, ne quis eorum auctoritate deceptus eodem in errore versetur.

Ciceronis locus de Caninio, qui vsq. ad kal. Ian. quae erat futurae mane postridie suffectus Fabio Maximo in toto consulatu suo somnum non vidisse a Cicerone per iocum dicitur. Victorio Manutio, & Sigonio notatis. Caput VI.

N C. Caninium Rebilum iocatus est varie Cicero. Dialem Consulem, cum solerent esse Flamines Diales, apud Macrobiū appellat, quod per diem tantum Consul fuerit, eundemq. mirifica fuisse vigilantia, qui toto Consulatu suo somnum non videret, facete dixit. Cur autem ita iocatus.

iocatus sit in Caninium, qui vsq. ad kal. Ian. quae erant futurae mane postridie ex Tranquillo intelligi potest, qui Caesarem pridie kal. Ian. repentina Consulis morte cessantem honorem in paucas horas Caninio petenti dedisse scriptum reliquit. Eorum omnino interpretationem non admitto, qui priorem partem noctis transactam esse rebus agendis, reliquamq. ne tota vigilando traducta esse nox prorsus videretur, ad annum sequentem spectare crediderunt. Diei enim plane, non item noctis rationem habitam video. Quod a Dione Caninium simul & Consulem factum esse & gessisse honorem, & deposuisse, tantaq. fortitudine & cura in magistratu exitisse, ut ne breuissimum quidem somnum admiserit, per locum ex Cicerone relatum sit. Plutarchus quoq. scribit. a Cicerone amicos admonitos fuisse, qui vna officij gratia Caninium adibant, maturandum esse, ut antequam Consulatu abiret, homini gratulari possent. Neq. Ciceronis verba impedimento sunt, quo minus ita accipiendum sit. vsq. ad kal. Ian. quae erant futurae mane postridie. Nam cum omnes Consules vsq. ad kal. Ian. Consulatum gererent, quae aberant a die initi magistratus duodecim menses, vel pauciores, si quis suffectus esset, ad indicandam summam breuitatem additum est illud, Quae erant futurae mane postridie, id est non post duodecim, sex, tresve menses, aut aliquot dies, sed post eum diem tantum, quo substitutus est Fabio Caninius. Ad kal. autem Ian. dixit, ut ad Urbem. Mitto iam argumenta. ac si ex Cicerone ipso aperte constare non ostendero partem nullam noctis, quae vltimum Decembris diem sequitur ad Consules veteres pertinere, non recuso, quin nullius esse iudicij existimer. Quaero nūc quo die veteres Consules magistratum deponebant. hic haereas necesse est. Si dixeris kal. Ian. absurdum erit eodem die magistratum & absolui & inchoari. Si media nocte, ubi Contio? ad populum enim Consulatu abiens verba faciebat. ut est apud Ciceronem in Pisonem videre. Ego inquit, cum in Contione abiens magistratu dicere a Tribuno plebis prohiberer ea, quae constitueram. & XIV. epist. ad Atticum lib. 1. ad me autem postridie eadem frequentia conuenit, qua cum abiens Consulatu sum domum redueus. Quo autem die id fieri soleret, quod maxime ad hanc quaestionem explicandam facit, ex Ciceronis epistola secunda libro quinto ad Metellum intelligi potest, ubi diserte scriptum est, quod in Pisoniana tetigerat. atq. ille, quod te audisse credo pridie kal. Ianuarias, qua iniuria nemo vnquam in aliquo magistratu improbius cuius affectus est, ea me consulem affecit; cū remp. conseruassem, atq. abeuntē magistratu Contionem habendae potestate priuauit. haec ille. Vrgitur designatis & nouis consulibus anni, & honoris principium erat pri-

mus Ianuarij dies, sic veteribus finis vltimus Decembris dies, quod vel ex Ouidij ad Graecinū epistola, lib. 4. de Ponto cognosci potest.

Altera laetitia est, nec cedens causā priori.

Successor tanti frater honoris erit.

Nam tibi finitum summo Graecine Decembris

Imperium Iani suscipit ille die.

Mirum est quam in illo Ciceronis de Caninij vigilantia ioco doctissimi viri errauerint. P. Victorius Caninium septemdecim horarum spatio Consulatum gessisse scriptum reliquit. Paulus Mannius priorem partem noctis, quam pertinere putat ad Prid. Kal. ab occupato Consule in somnem traductam dicit, pleriq. curis distentum toto Consulatu non dormisse. Quibus omnibus imposuit illud, Quae erant futurae mane postridie. Victorius totam noctem Caninio adiudicauit vigilantia. Manutius mediam dormitanti concessit. Vterq. falsus est. neuter ad morem maiorum respexit, quibus institutum erat, vt honorem Populi Romani beneficium Prid. Kal. Ian. Consules pro rostris populo resignarent, & priuati domum discederent. Carolus quoq. Sigonius commentario in fastos Consulares de Consulibus anni DCCVI. lapsus est, qui scripserit Caninium in vnam noctem a Caesare Consulem creatum. Macrobius ne dubitandi quidem locum relinquit, si quis attente, quae hac de re scripsit, perpendat. Caninius inquit lib. Saturnal. secundo cap. tertio, qui vno die Consul fuit, rostra cum ascendisset, pariter honorem iniit Consulatus, & eiurauit, quod Cicero gaudens omni occasione Urbanitatis increpuit *agobisporus* est Caninius &c. Et lib. Saturnal. 7. cap. 3. eidem inquit exprobandi sibi quod ad eundem Consulem non venisset, Veniebam inquit, sed nox me comprehendit. Huc pertinet quod Tacitus lib. histor. tertio scribit. Nec defuit, qui vnum consulatus diem (is enim in locum Caecinae supererat) magno cum irrisu accipientis, tribuentisq. eblandiretur, Prid. Kal. Nouembris Roscius Regulus iniit, eiurauitq. Annotabant periti nūquam antea non abrogato magistratu, neq. lege lata alium suffectum. Nam Consul vno die, & antea fuerat Caninius Rebilus C. Caesare Dictatore, cū belli Civilis praemia festinarēt. quis nō videt Reguli Consulatu cū Caninij Consulatu collatum, si quidem Regulus honorē simul & cepit, & deposuit. Quod ante fecerat, & Caninius. Plin. lib. 7. cap. 53. de mortibus repentinis. Nullis euidentibus causis obiere, dum calciantur matutino, duo Caesares Praetor, & Praetura functus Dictatoris Caesaris pater, hic Pisis, ille Romae, Q. Fabius maximus in Consulatu suo Pridie. Kal. Ianuarij, in cuius locum C. Rebilus paucissimarum horarum consulatum petiit. in Plinij libro impresso legitur. M. Orelus male. Eiur-

rare

rare autem est magistratu se abdicare. Tacitus lib. Annalium duodecimo, A. d. a. n. q. Silanus eiurare magistratum, & reliquos Praeturae dies in Eprium Marcellum collatus est. Plinius quoq. Iunior, & quasi eiurato magistratu priuatum me facerem.

Ouid. lib. Tristium v. Eleg. 6.

Saucius eiurat pugnam gladiator, & idem

Immemor antiqui vulneris arma capit.

Inde autem verbi huius significatio ducta est, quod qui magistratu abibant, iurabant bene a se Rempub. administratam, vt ex Ciceronis epistola ad Metellum intelligitur. Eo igitur pertinet Ciceronis iocus in Caninium, qui in toto Consulatu suo somnum non vidit; propterea quod eodem die, quo in Fabij Maximi Consulis mortui locum subrogatus est, magistratum de more in Contione deposuit, domumq. ante noctem prid. kal. Ianuar. reductus est, vbi & priuatus noctem dormiuit. Quare viri doctissimi, qui longe aliter rem acceperunt, lapsi sunt, & Ciceronis iocum non ceperunt.

In Passerem Catulli apud Martialem notatur Ludouici Carrionis explicatio. Caput VII.

Vanquam neq. Politiano, neq. Turnebo in passeris expositione apud Martialem fauco, ramen Ludouici Carrionis sententia doctissimorum hominum errorem notantis mihi non probatur. Politianus in Epigrammatis septimi ad Romam & Dindimum lib. xj. extremis hendecasyllabis.

Da nunc basia, sed Catulliana,

Quae si tot fuerint, quot ille dixit,

Donabo tibi passerem Catulli.

Ea comminiscitur, quae non solum a Poetae pudore, sed a sententia ipsa sunt aliena. Passerem Catulli pollicetur Dindimo Martialis, carmen, inquam, ad Passeris Catulliani exemplum conscriptum. pro carmine autem aequae hic, atq. epigrammate Octauo libro primo passerē Catulli Martialis accepit. vbi confert Stellae poema cum Catulli Poemate ad Maximum.

Stellae delitium mei columba,

Verona licet audiente dicam,

Vincit Maxime passerem Catulli.

Vides columbam Stellae, carmen fuisse de columbae laudibus, vt Catullus scripserat Hendecasyllabos in Passerem Lesbiae. extremis aurem duobus hendecasyllabis, quibus Stellam Catullo praefert, comparatione auium passeris, & Columbae vitur.

Tanto Stella meus tuo Catullo,
Quanto Passere maior est columba.
de aue quoq. sensit epigrammate xiii. lib. vij. ad Aulam, ubi Lesbiam
de passere amisso, & Violantillam de Columba extincta dolentem
cum maerore dominae suae confert

Accidit infandum nostrae scelus Aule puellae

Amisit lusus, deliciasq. suas.

Non quales teneri ploravit amica Catulli

Lesbia, nequitijis passeris orba sui,

Vel Stellae cantata meo, quam fleuit Hiantis,

Cuius in Elysio nigra columba volat.

pro aue quoq. Martialis Epigrammate 154. libro primo Catulli pas-
serem, cuius de mira festiuitate Catullus scripserat, intellexit Publij
Catellam hendecasyllabis exornans.

Ista est passere nequior Catulli,

Ista est purior osculo columbae,

Ista est blandior omnibus puellis,

Ista est carior Indicis lapillis,

Ista est deliciae Catella Publi.

alacritatem, & blandicias Catellae Publij ante ponit Catulliano pas-
seri, quem Lesbia aluerat, atq. in delicijs habuerat. Catulli autem pas-
serem appellat ubiq. quod de eius passeris laudibus tam multa, tamq.
admiranda Catullus composuisset. Nihil igitur erat, quam obrem Tur-
nebus diceret Symbolum Veneris esse passerem, cuius currum traher-
ent. idq. spectasse Catullum, neq. proprie locutum. Ex ijs, quae in me-
dium protuli, liquere iam arbitror, quid sibi voluerit Martialis quo-
tiescumq. Catulli passerem nominat. neq. ob id aliunde quam ex ipso
Martiale Martialis explicationem petui. Reliquum est vt Carrionis
sententiam expendamus. is enim libro emendationum primo capite,
octauo Martialis Hendecasyllabos extremos epigrammate octauo ad
Silium libro quarto producit.

Nec torua lege fronte, sed remissa

Lasciuus madidos iocis libellos.

Sic forsitan tener ausus est Catullus

Magno mittere passerem Maroni.

& passeris appellatione. non hendecasyllabos de passere tantum, sed
volumen epigrammatum vniuersum venire arbitratur, quod Princeps
sit Epigramma in passerem, & inde factum sit totius operis initium.
quodq. obijci posset, argumentum diluere conatur. epigramma enim
ad Cornelium Nepotem, quod sit dedicatorium, non in operis corpo-
re, sed extra ordinem esse vult, vt causae suae inseruiat. Ego vero pro
passere

passere hendecasyllabos Catulli in passerem lesbiae compositum, vt
pro Stellae columba carmen Stellae de Columba Violantillae conscri-
ptum accipio. leue illud, & nugatorium reor a principe cuiusvis ope-
ris dictione vniuersum opus appellationem trahere. licet hoc more in
legibus, & paragraphis allegandis vtamur. Vtq. hoc detur, ecquis
Carrioni a mortuis excitatus Catullum epigrammata sua eo ipso or-
dine digessisse rettulit? Ecq. testatur a passere initium fecisse operis
sui Catullus? ecq. post mille & sexcentos, ppe annos peruenisse ad nos
omnia Catulli opera, eodemq. numero, & ordine opinatur? atqui ne-
mo negarit, millies descripta fuisse Catulli epigrammata, & pro libra-
tiorum libidine, & insecitia multa perperam exscripta, non nulla luxa-
ta, & transposita, omnia quaedam, & temporum iniuria etiam amissa.
His igitur de causis aliter, atq. Carrio putauit, accipiendus est Mar-
tialis, qui cum Silio viro consulari poetae summo, qui libellos suos io-
cis, & salibus refertos traderet, facere se dixit, exemplo Catulli, quem
Vergilio Hendecasyllabos de passere suos legendos misisse autumat,
quamuis in hoc Martialem temporum ratio fugerit. multis enim ar-
gumentis ostendi potest Catullum Romae floruisse, atq. decessisse,
cum adhuc puer esset Vergilius. sed historiae fidem non requirit poe-
sis. Animaduerti autem Carrionem a Palladio Catulli interprete ac-
cepisse passerem vniuerso Catulli operi nomen fecisse. eius haec sunt
verba. Verum cum omnia sua scripta in vnum opus contraxisset, il-
ludq. iam emissurus esset, a deploratione mortui passeris, qui in de-
licijs Clodiae erat, passerem appellauit. Vides ex quo fonte Carrio hac
de passere Catulliano sententiam deriuarit. mera Palladij somnia ec-
quis non derideat? ecquis Carrionis nugae aliunde petitas non exhi-
beat? Verum esto Catulli epigrammata passeris nomine contineantur.
quid Lyrica, quid elegiae, quid denique Epithalamium Manlij, & car-
men de nuptijs Pelei, & Thetidis Heroicum flagitabit? inter leuia co-
numerabis, quae Maronianae Maiestati opponi possunt, atq. adeo, vnde
de multa Vergilius in Aeneida transtulisse perhibetur. Sed finis sit.

In C. Caesaris Commentarijs vulgata lectio confirmata
Carrionis reiecta emendatione, & de Labieno legato PRO P. R.
sententia explosa. Caput VIII.

Anuscriptis libris nimium tribuit Lud. Carrio, &
Codices veteres esse oracula opinatur. atq. in co-
fallitur saepenumero. quippe qui errata scripto-
rum librorum non videt, iisq. vtitur ad depra-
uandos auctorum locos, quodque grauius est ma-
nuscriptos omnes aeque antiquos putat, li-
cet paulo supra centum annos descripti sint. Car-
rionem

tionem item temporum, & morum immutatorum ratio fugit. Hinc ſic
 ut conſuetudinum variatarum minus accuratus obſervator plerumq.
 decipitur. Vtrumq. facile cuius probabo vel hoc vno Caſaris loco
 a Carrione ex manuſcripto libro, & aetatum inobſervatione deprava-
 to. Is. n. libro Antieuarum lectionū tertio, capite ſeptimo Legatum
 Propræt. apud Caſarem legendum eſſe contendit, vbi in libris caſti-
 gatoribus legatum propere, eſt legere. Caſar libro de bello Gallico
 primo ſic ſcribit. *De tertia vigilia T. Labienum legatum propere cum*
duabus legionibus, & ijs ducibus, qui iter cognouerant, ſummum iugum
montis aſcendere iubet, quid ſui conſilij ſit, oſtendit. ſic in vulga-
tis fere omnibus, atq. adeo emendatioribus. Lud. vero Carrio aduer-
bium propere tollit, & in eius locum propræt. ſubrogat, quod ita ſit
in vetuſtioribus editionibus, & manuſcriptis. Carrioni affirmanti ita
eſſe in vetuſtioribus quid ni credam, cum ſit apud me Caſaris liber
anno M. cccclxxx. Taruiſij impreſſus, qui Carrioni aſtipulatur. Ego ſi
libris vetuſtioribus fidem habendam viquequa. putarem, domi ha-
berem, quo auctore T. Labienum legatum Proprætorem cum Car-
rione legerem. Verum apud me tanti non eſt librorum auctoritas, vt
errata librariorum ſequi malim, quam ex veſtigijs mendarum inda-
gare veram ſcripturam. Nam facile fuit expropere per compendium
forte ſic ſcriptum prop. vt quiſpiam ſciolus proprætorem fecerit.
cur ſic ſentiam nullo negotio docebo. primum res de qua agitur in
Caſaris commentarijs poſtulat, vt quam celerrime legatus cum le-
gionibus mittatur. ſic enim ſupra, Caſar ſcripſerat. Eodem die ab ex-
ploratoribus certior factus, hoſtes ſub monte conſediſſe millia paſſuum
ab ipſius caſtris cælo, qualis eſſet natura montis, & qualis in circuitu
aſcenſus, qui cognoscerent, miſit. Renuntiatum eſt facilem eſſe. haec in
Caſare. vides fuiſſe maturandum, vt ante lucem legatus cum copijs
tantum itineris paucis horis conficeret, & in ſummum montis iugo
praefidium collocaret. quod factam fuiſſe infra ſcribit Caſar. Prima
luce cum ſummus mons a T. Labieno teneretur, ipſe ab hoſtium caſtris
non longius mille, & quingentis paſſibus abeſſet, & c. quis non iudicet
feſtinatione opus fuiſſe ad eam rem. quare legatus propere legiones
ducere, montem aſcendere, & iugum occupare iuſſus eſt.

Deinde, neminem ex legatis, quos Caſar nominat, Proprætoris
 nomine affectum apud Caſarem legimus, quodq. librariorum erra-
 tum arguit, & Carrionem admonere poterat, ſi cum cura legiſſet, vbi-
 cumq. T. Labienus legatus appellatur, Proprætoris nomen in vetu-
 ſtioribus impreſſis, & calamo exaratis, & in meo reticetur. libro ſe-
 cundo T. Labienum legatum cum legionibus tribus ſubſequi iuſſit.
 libro tertio T. Labienum legatum in Treuiros, qui proximi Rheni ſlu-
 mini

mini ſunt, cum equitatu mittit. libro quinto T. Labienum legatum
 cum ijs legionibus, quas ex Britannia reduxerat, in Morinos, qui re-
 bellionem fecerant, miſit. Cum igitur neq. reliqui legati Proprætores,
 neque ipſe Labienus vſquam legatus Propræt. appelletur, continuo ſe-
 quitur, vt primi libri locus mendosus ſit, proq. Propræt. propere ad-
 uerbium reponendum, quo feſtinatio, & celeritas repræſentetur.
 Nunc venio, vt oſtendam Carrionem conſuetudinum pro temporum
 commutatione ignarum fruſtra pugnare, vt Labienus legatus Propræt.
 ſit, quod ita in vetuſtiſſimis inſcriptionibus obſeruetur. Numiſmata,
 & lapides teſtes omni exceptione maiores ad ſententiam ſuam con-
 firmendam adhibet. quibus in ipſis legatum Proprætorem eſt legere.
 fruſtra es Carrio. temporum ratio, vt dixi, te fugit. Vteris teſtibus ad
 eam rem minus idoneis. numiſmata, quæ laudas longe poſt Caſaris
 memoriam ſunt uſa, inſcriptiones item multis poſt ſæculis inciſæ.
 Non enim ante Auguſtorum tempora tale quid aut factum, aut ſcri-
 ptum inuenies. poſt rei publicæ occaſum multa ſunt commutata, ple-
 raq. addita, & inueſta quæ non erant. Republica incolumi, & Caſa-
 re in Gallia bellum gerente legatus legioni præerat, neq. præterea
 alio titulo aut munere fungebatur. Hiſtoricos latinos, graecoſq. con-
 ſule. legatos Propræt. nullos reperies. At in pleriq. monumentis veteri-
 bus, inquires, aliter ſe res habet. reſpōdeo ea omnia ſub Imperatoribus
 eſſe vel uſa, vel inciſa. nam appellationes huiusmodi honorum, &
 adminiſtrationum erant, & legati Propræt. ſub Imp. prouincias. admi-
 niſtrabāt quoq. ex inſcriptionibus, & nummis a te produciſtis intelli-
 gere poteras, ſi rem attentius examinaſſes. At T. Labienus legatus in
 exercitu Caſaris prouinciam non obtinebat, vt in illis inſcriptioni-
 bus tuis Legati Propræt. prouincias adminiſtrabant,

LEG. PROPR. PROV. AFRIC. &

LEG. PROPR. PROV. ASIAE.

vides nihil tale fuiſſe ante Auguſti aetatem excogitatū. Pergit Car-
 rio, & actum agit, ſublata enim quæ fuiſſe a Fulvio Vrſino ex fide Va-
 tiani Codicis ipſe teſtatur, inculcat, ſed omittit per imprudentiam,
 opinor, quæ in recentioribus, & vetuſtioribus libris habentur. (cum
 familiaribus ſuis) commune periculum miſerabantur. tria illa verba
 quæ ſunt in omnibus libris in hoc vno Carrionis libro Antiquarum
 lectionum deſiderantur. At Lugdunenſis editio cum Fuluij Vrſini e-
 mendationibus anno MDLXXVI. ſcripturam veteris libri mei refert.
 ſic enim in meo Caſaris de bello Gallico libro primo. *Hic primum*
ortus eſt timor a Tribunis militum, ac præſectis, reliquiſq. qui ex Vr-
be amicitiae cauſa ſecuti Caſarem non magnum in re militari uſum
habebant, quorum alius alia cauſa illata, quam ſibi ad proficiſcendum
neceſſa-

necessariam diceret, petebat, ut eius voluntate discedere liceret. nonnulli pudore adducti, ut timoris suspicionem vitarent, remanebant, & neq. vultum fingere, neq. interdum lacrymas tenere poterāt. abdit in tabernaculis aut suum fatum querebantur, aut cum familiaribus suis commune periculum miserabantur. haec Caesar. & omnino abesse nō possunt tria illa verba (cum familiaribus suis) alioqui non esset periculum commune, quod miserabantur. Mirū autem in modum miror, residere adhuc mendum in Manutianis editionibus, & non esse sublatam quinq. illa verba, quae neq. in Vaticano Codice, neq. in Lugdunensi editione, neq. in meo vetustissimo leguntur, (non magnum periculum miserabantur, quod) quae Fulvius Ursinus in suis emendationibus sustulit, licet in suo vetere libro haberentur, cuius scripturam non approbat, idq. merito. nam praeter quam quod paulo infra suo loco repetuntur (cum familiaribus suis commune periculum miserabantur) non videntur convenire cum superioribus, ubi multa de virtute Germanorum a Gallis, & mercatoribus praedicantur cum summo totius exercitus Romani timore. Haec igitur summouenda, illa vero retinenda censeo.

Frigida potione, & ad aquam refrigerandam niue, & glacie

Veteres Romanos vsos

Senecae & Tranquilli loca a Lipsio perperam accepta. Caput IX.

POTVISSEM de gelido priscorum potu, quae apud gravissimos auctores interlegendum, ut sit, adnotaram, de scribendi labore supersedere, & vero etiam libentissime fecissem, ne seculi nostri luxuriam incitare viderer. quod enim exemplo sit, iure id fieri putatur. Sed quando à Iusto Lipsio viro eruditissimo de calida potione veterum Scriptorum Sententiae in medium prolatae occasionem quibusdam libros super eiusdem rei usu, utilitate, ac voluptate conscribendi, frigidaeq. potionis dānandae praebuerūt, faciendū mihi putavi, ut aliquando id conuellerem, & docerem aliter se rem habere, ac pleriq. opinantur. Nicolaus enim Masinus Caesenas Medicus in sua praefatione de gelidi pot^o abusu scribit nostra aetate percerebuisse nimis gelide bibendi consuetudinem, quae quoniam ante priscorum Medicorū tempora nō fuisse sibi videatur, ea de re minus veteres medicos scripsisse, laudat praeterea Veterum sobrietatem ignarus omnino eorum temporum. Quamobrem nisi ostendero Veteres gelida vsos, aquamq. gelidiorem per exquisita cōmēta & artificia redditam bibisse, niuemq. ad id adhibitam, & glaciem, niuisq. taber-

tabernas, & officinas fuisse, ac sanis quidem corporibus per aestivos calores non insalubrem esse gelidae potionem, non recuso, quin operam literis tot annos frustra dedisse existimer.

A Seneca initium ducatur, per quem probabimus delicatos aquam calidam abhorruisse, frigidam vero niue, & glacie super additis impense ad amasse, aegriq. non temere permissam epist. 78.

O infelicem, inquit, aegrum, quare? quia non vino niue diluit, quia non rigorem potionis suae, quam capaci scypho miscuit, renouat fracta insuper glacie. & paulo infra. Sed omnia ista facili perferemus, sorbitionem, aquam calidam, & quid quid intolerabile videtur delicatis, & luxu fluentibus, magisq. animo quam corpore morbidis. Et libro 2. de beneficiis cap. 54. Vt frigidam aegris negamus. idem epist. 95. aequae niuem rodūt solatium stomachi aestuantis. idem epist. 119. Sitis, inquit, utrum haec aqua sit ex lacu proximo excerpta, an ea, quam multa niue clusero. ut rigore refrigeretur alieno, ad naturam nihil pertinet, illa hoc unum iubet sitim extinguī. Sed ubiq. Seneca, ut Stoicum decet, delicias, & luxum exagitat. Et lib. de Ira secundo cap. 25. scribit insani esse furenter irasci seruo, quod ministeria negligentius obeat, quod minus recentem, & minus frigidam aquam praebuerit. Parum inquit agilis est puer, aut tepidior aqua potui erogata, aut turbatus torus, aut mensa negligentius posita, ad ista concitari insania est. Lipsius calidae nimis studiosus, etiam quae ad rem minus faciunt, coaceruat, nec Senecam capit. Explicemus locum. Tepidior aqua non est minus calida, & quae deferbuit, ut Lipsius opinatur, sed minus gelida, & quae rigore, frigusq. remiserat, unde vel niue iam liquefacta, vel non ita recens ex fonte, puteo ne hausta sed aestiuo calori exposita facile tepidior sit, quod autem sit haec Senecae mens, docet ipsemet eodem capite extremo; perpetietur, inquit, hic famem, & aestivae expeditionis sitim, qui puero male, diluenti niuem irascitur. haec ille, quae non ad minus feruentem, sed ad minus frigidam potionem pertinent. quod autem tepidiorem fieri, sit incallescere ex ipso Seneca doceo, qui lib. quae est. naturalium quarto extremo sic.

Videbis, inquam, quosdam, graciles, & palliolo focaliq. circumdatos palentes, & aegros non sorbere solum niuem, sed etiam esse. & frustra eius in scyphos suos deicere, ne inter ipsam bibendi moram tepescant.

Hinc vides tepescere esse calefieri non refrigerari, eodem sensu accipiendum, quod Ouid. lib. de Ponto tertio elegia quarta scribit.

Ille bibit sitiens lector, mea pocula plenus.

Ille recens pota est, nostra tepabit aqua.

Item Martialis eodem sensu dixit

Ios. Castalionis

*Me conuiua petet misto quin cuncte, sed ante,
Incipiat positus quam tepuisse calix.*

Nec minus absurdum est, quod Lipsius eodem capite lib. Elector. primi de Tiberio Claudio Nerone appinxit, quem Suetonius commutatis litteris Biberium Caldiu Meronem à quibusdam per iocū vocitatum scriptum reliquit. Nam si a calidae potu Caldius, vt Lipsius opinatur, dictus est, iniuria Mero appellaretur, qui vel abstemi- us esset, si calida tantum aqua uteretur, vel si calidam vino infunde- ret, non esset meri auidus. repugnant omnino haec calida, & merum; mistum verius dixeris. Quanto rectius ad meracissimi, & ardentis vini, quo ebrii incalescunt vim, festiuum dictum retuleris. Sic enim in Tiberio Suetonius ca. 42. in castris tiro etiamtum propter nimiam vini auiditatem pro Tiberio Biberius, pro Claudio Caldius, pro Ne- rone Mero uocabatur. vides ad vini meri non misti frequentiore potum, & effectum respexisse eos, qui in Tiberium sconiua coniece- runt. Catullus quoq. iulso ministro merum sibi frequentius infunde- re aquā hēdecasyllabis detestatur. At vos quo lubet hinc abite lymphas Vini perniciēs & ad seueros Migrate, hic merus est Thyonianus. Plin. quoq. mihi assentitur de Tiberio vino. sic enim lib. 14. cap. extremo de vitanda ebrietate. Sed inquit, ipsa iuuenta ad merum pronior fue- rat. eademque commendatione credidere L. Pisonem urbis Romae Curatorem ab eo delectum, quod biduo, duabusq. noctibus perpotatio- nem continuasset apud ipsum iam Principem. Nec alio magis Dru- sus Caesar regenerasse patrem Tiberium ferebatur. Redeo ad Senecam qui acriter in huiusmodi luxum inuectus, quid fieret sua memoria, & quamobrem media etiam hieme niuem glaciemq. ad potum adhi- berent luxuriosi, declarat his verbis, quae quoniam ad bonam frugē pertinent, non grauate adscripsi. Vnde inquit, ad hoc peruentum sit vt nulla nobis aqua satis frigida videretur, quae fluere, dicam. Quam diu Sanus, & salubris cibi capax stomachus est, impleturq. nō premitur, naturalibus fomentis contentus est. Vbi quotidianis crudi- tatibus non temporis aestus, sed suos sentit. vbi ebrietas continua vi- sceribus insedit, & praecordia bile, in quam vertitur, torret, aliquid necessario quaeritur, quo aestus ille frangatur, qui ipsis aquis incale- scit; remedijs incitat vitium. Itaq. non aestate tantum, sed & me- dia hieme niuem hac causa bibūt. Quae huius rei causa est, nisi intesti- num malum, & luxu corrupta praecordia, quibus nullum interuallū vnquam quo interquiescerent, datum est, sed prandia, caenisq. usque in lucem perductis ingesta sunt, & distentos copia ferculorum ac va- rietate, commessatio altius merfit. Deinde nunquam intermissa intē- perantia, quid quid ante decoxerat, efferauit, & in desiderium semper

noui

Observationum Decas 1.

noui rigoris accendit. itaq. quamuis caenationem velis, ac specula- ribus muniant, & igne multo doment biemem, nihilominus stoma- chus ille solutus, & aestu suo languidus, quaerit aliud, quo erigatur. Nam sicut animo relictos, stupentesq. frigida spargimus, vt ad sensū sui redeant, ita viscera istorum vitis torpentia nihil sentiunt, nisi fri- gore illa vehementiore perusseris. Inde est inquam, quod nec niue qui- dem contenti sunt, sed glaciem, velut certior illi ex solido rigor sit, ex- quirunt, ac saepe repetitis aquis diluunt, quare non e summo tollitur sed vt vini maiorem habeat, & pertinacius frigus, ex abdito effodi- tur, itaq. nec vnum quidem eius est pretium, sed habet insitiores a- qua, & annonam pro pudor variam. Vnguentarios Lacedemonij urbe expulerunt, & prope cedere finibus suis iusserunt, quia oleum dis- perderet. Quid illi fecissent, si vidiissent reponendae niuis officinas, & tot iumenta portandae aquae deseruientia cuius colorem, saporemque paleis, quibus custodiunt, inquinant? At dij boni, quam facile est extin- guere sitim sanam; sed quid sentire possunt emortuae fauces, & occal- latae cibi ardentibus? Quemadmodum nihil illis satis frigidum, sic nihil satis calidum est. Sed ardentē boletos, & raptim condimento suo mersatos, demittunt pene fumantes, quos deinde restinguunt niuatis potionibus. Videbis inquam, quosdam graciles, & palliolo, focaliq. cir- cundatos, pallentes & aegros, non sorbere solum niuem, sed etiam esse, & frustra eius in scyphos suos deijcere, ne inter ipsam bibendi moram tepescant. Sitim istam esse putat febris est, & quidem eo acrior, quod non tactu venarum, nec in cutem effuso calore deprehenditur. Sed cor- ipsum excoquit luxuria, inuictum malum, & ex molli, fluidoque durum atque patiens. Non intelligis omnia consuetudine vim suam perdere? Itaq. nix ista, in qua etiamnum natatis, eo peruenit vsu, & quotidiana stomachi seruitute, vt aquae locum obtineat. Aliquid adhuc quaeri- te illa frigidius, quia pro nibilo est familiaris rigor. Haec Seneca in sui temporis luxuriam inuectus luculenter disseruit. Vbi nunc isti sunt, qui negant niuis vsum antiquis Romanis fuisse aequae ac nostro saecu- lo, quiq. de nouis morbis inde proficiscuntibus, qui veteres medicos fugissent, temere conqueruntur. Vetus est ista querella. Audi Senecam Epistola 95. ad Lucilium, qui feminas quoq. suae memoriae ipsam vitis, quibus & viri obnoxij essent, laborasse testatur. Maxi- mus, inquit, ille medicorum, & huius scientiae conditor feminis, nec capillos defluere dixit, nec pedes laborare. Atqui hae iam & capillis destituuntur, & pedibus aegrae sunt. Mon mutata seminarum natu- ra, sed vita est. Nam cum virorum licentiam aequauerunt, corporum quoq. virilium vitia aequauerunt. Non minus peruigilant, nō minus potant, & oleo, & mero viros prouocant. Aequae inuitis ingesta

visceribus per os reddunt, & vinum omne vomitu remediuntur. aequum rodunt solatium stomachi aestuantis. Quid ergo mirandum est, maximum medicorum, ac naturae peritissimum in mendacio prehendi, cum tot seminae podagricae, caluaeque sint beneficium sexus sui vitij perdididerunt, & quia feminam exuerunt, damnatae sunt morbis virilibus.

Accedat Plinius qui de Niue, & glacie in potionem adhibita discrete scribit detestans & ipse impenfam ea in re, & luxuriam suorum temporum. Quorsum pertinuit ea recensere, & reprehendere, si maior voluptas ex feruenti potione per aestum percipi solita esset. Is lib. 19. naturalis historiae cap. 4. Aquae quoque inquit separantur, & ipsa naturae elementa vi pecuniae discreta sunt. Hi niues, illi glaciem potant, poenasque montium in voluptatem gulae vertunt. Seruatur algor aestibus, excogitaturque, ut alienis mensibus nix algeat. Decoquit alij aquas mox & illas hiemant. &c. & lib. 3. c. 3. Nam ut tactu gelida sit, etiam arte contingit, si etiam expressa in altum aut, e sublimi deiecta verberatu corripit aera, in natando quidem spiritum continentibus frigidior sentitur eadem. Neronis Principis inuentum est decoquere aquam uitroque demissam in niues refrigerare, ita voluptas frigoris contingit sine vitij niuis, omnem utique decoctam utiliore esse conuenit, item calefactam magis refrigerari subtilissimo inuento. & lib. 36 cap. 1. Huc illucque portatur iuga montium maiore etiam num vesaniam, quam cum ad frigidus potus uas petitur in nubila, caeloque proxima rupes cauantur ut bibatur glacie. sequatur Martialis in apo. pboretis.

Non potare niuem, sed aquam potare rigentem

De niue commenta est ingeniosa sitis.

& 116.

Spoletina bibis, vel Maris condita cellis,

Quo tibi decoctae nobile frigus aquae?

& 118.

Massiliae fumos miscere nivalibus undis.

Parce puer, constet ne tibi pluris aqua.

& lib. 5. Epig. 65.

Sextantes, Calliste duos infunde salerni,

Tu super aestiuas Alcime funde niues.

& lib. 6. Epig. 85.

Setinum, dominaeque niues densaque trientes,

Quando ego vos me dico non prohibente bibam?

Stultus, & inignatus, nec tanto munere dignus,

Qui mauult haeres diuitis esse Midas,

Possideat lybicas menses, Hermumque Tagumque.

E

Et potet calidam, qui mihi laudat, aquam.

Plutarchus quaestionum conuiuialium libro sexto capite quarto docet, cur aqua e puteo hausta, & in ipso putei aere per noctem suspensa gelidior recente fiat, exemploque utitur aquae eius, quae prius decocta, & deinde magno niuis cumulo circumdata rigorem contrahit maiorem, qualem Imperatoribus comparabant. & capite 5. quare cur calculi, & laminae plumbeae in aquam coniectae, gelidior rem eam efficiant. Cornelius quoque Celsus de re medica libro primo capite tertio frigidae usum quibusdam eripit his verbis. Illud quoque nosse oportet quod ex labore sudanti frigida potio perniciosissima est atque etiam cum sudor se remittit itinere fatigatis inutilis, capite autem secundo etiam imbecilli stomacho permittit his verbis. Vbi expletus est aliquis, facillius concoquit, si quidquid assumpsit, potione aquae frigidae includit. Quamobrem mirari Satis non possum, qui fiat, ut qui dam sibi persuaserint feruentem aquam vino mixtam vel media aestate potare salubrius incundiusque esse omnino contra quam temporis, valetudinis, & naturae ratio postulat. Naturalis autem porus est aquae haustus ex fonte riuo, lacu, & flumine, ut est apud Vergil. eclog. v.

Quale sopor fessis in gramine, quale per aestum

Dulcis aquae saliente sitim restringere riuo

Claudianus Praefatione in sextum Honorij consulatum aegros gelidae aquae tanta cupiditate teneri scribit, ut per quietem sibi videantur e fonte aquam haurire.

Blandaque largitur frustra sitientibus aegris

Irriguus gelido pocula fonte sopor.

Quorsum fontem praedij sui Horatius lib. 1. Epist. 16.

a frigiditate perspicuitate, & salubritate commendat?

Fons etiam riuo dare nomen idoneus, ut nec

Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrum,

Infirmi capiti fluit utilis, utilis aluo.

frustra frigus in fonte laudet, si haustam inde aquam igni calefactam potet. Nugae istae, nugae, inquam, mihi certe nunquam persuaserint fuisse priscis Romanis aliud palatum, atque nobis est. Redeo ad Horatium, qui ode 13. lib. 3. sic.

O fons Blandusiae splendidior vitro

Dulci digne mero.

Nunquam in eo laudando frigus, & puritatem nominatim extulisset, nisi & pecori, & hominibus gelida ex eo aqua usui ad restringendam sitim aestiuis mensibus fuisset. pergit enim.

Te flagrantis atrox hora Caniculae

Nescit tangere, tu frigus amabile

Fessis

Fessis vomere tauris
Praebes, & pecori vago.

Et Ode undecima.

Cur non sub alta vel platano, vel haec
Pinu iacentes sic temere, & rosa
Canos odorati capillos
Dum licet, Assyriaq. nardo,
Potamus vnctis dissipat Eubus
Curas edaces. quis puer Ocius
Restinguet ardentis falerni
Pocula praetereunte lymphe

Quid hoc apertius quaeritur aqua frigida ad vini generosi reprimendum ardorem, merumq. diluendum, quo respexit Maro Georg. 1.

Poculaq. inuentis Acheloia miscuit vuis.

nunquam profecto grauissimi scriptores frigidam aquam commendassent, nisi frigida essent vsi. Plinius lib. 3. cap. 3. Clarissima, inquit, aquarum omnium toto orbe frigoris, salubritatisq. palma, praekonio Vrbis Martia est inter reliqua Deum munere Vrbis tributa.

Sed & frigidam hauriam eodem Plinio teste conuincam. sic enim paulo infra, vbi confert aquam Virginem cum Martia, Horum inquit omnium comparatione, differentia supradicta deprenditur, cum quantum Virgo tactu, tantum praestet Martia hauritu. haec ille. nemini iam dubium esse opinor, quin Romae ante mille & quingentos annos frigida vterentur. Ante vero urbem conditam exteris quoq. nationibus gratam accidisse aquam frigidam, & niuem constat. Prouerbiorum cap. 25. haec habentur, Sicut frigus niuis in die messis, ita legatus fidelis ei, qui miserit eum, animam ipsius requiescere facit, & eodem extremo. Aqua frigida animae sitienti, & nuntius bonus de terra longinqua. Hactenus de frigidae frequenti apud veteres vsu deq. niue, & glacie ad poriones refrigerandas comparata satis multa recitauimus, reliquum esset, vt diceremus non esse frigidae potionem adeo insalubrem, vt isti criminantur, verum ne modum scriptio excedat, lectores ad Galeni medicinae peritissimi libros reijcimus; atque monemus non ex frigida plerumque morbos oriri, sed ex varijs multiplicibusq. ferculis, & cruditate morbos varios, multiplicesque cum siti, & frigidae appetentia nasci. quod Seneca varijs locis testatur.

Lustrum

Lustrum quinque annorum spatium
Antonio, Constantio, & Nebrisensi, Marcoque Vetrannio, de quadriennali lustris confutatis
Locus Ouidij expensus, & illustratus, item Plinij. Caput X.

VOT lustrum annis constaret, non satis inter recentiores constat. Sunt qui per lustrum annos quinque significari arbitrentur, nec defunt qui quattuor annis lustrum confici opinentur. Ego priorem, & veteriorem sententiam tot saeculis per manus poene traditam, vsu antiquorum auctorum, explanatione veterum interpretum, priscorumq. monumentorum fide confirmabo, & lustrum quinquennale spatium fuisse, & per lustrum a poetis significata esse quinquennia docebo. Quorundam vero Nebrisensi de quadriennali lustris assentientium pertinacia factum est, vt quae breuiter aduersus illum superioribus annis edidi, eadem fusius accuratiusq. rursus pertractarem. M. Varro libro de lingua latina v. Lustrum, inquit, nominatum tempus quinquennale, a luendo, hoc est soluendo, quod quincto quoque anno vestigalia, & vltro tributa per Censores persoluebantur. Festus, & cum eiusdem, inquit, vocabuli prima syllaba producit, significat nunc tempus quinquennale, nunc Populi lustrationem. Titus quoq. Livius libro primo tradit Lustrum a Seruio Tullio Rege institutum, eoq. lustrum millia Cinium octuaginta censa, lustrumq. conditum appellatum dicit, quod post censam, Ciuitatem exercitus omnis in Campo Martio sue, oue, Taurilibus ab eodem Rege fuerit lustratus. Inde vero factum est, vt lustrum pro quinquennio passim vsurparetur. Quod cum censendae Ciuitatis, lustriq. condendi munus deinceps ad Censores peruenisset, Censorum potestas quincto anno absoluebatur, & ab iisdem Lustrum quincto anno fiebat, quo peracto, & ipsi magistratu abibant. Quod autem quinquennio absoluto lustrum conderetur, & in quinquennij supputatione nulla omnino proximi superioris lustris ratio haberetur neq. quinctus annus finis vnus, & principium alterius lustris fuerit, testes locupletissimi sunt Fasti Capitolini, in quibus post exactum lustrum superius, digesti sunt anni, primus, secundus, tertius, quartus, & quinctus sequentis lustris. Vnde aliquot continuata lustra sententiae meae firmandae causa infra subiiciam; si prius auctorum locos, vt pollicitus sum, ordine recensuero. Horatius libro carminum secundo ode quarta.

Cuius octauum trepidauit aetas

Claudere lustrum.

Ad quem locum vetus interpres, significat, inquit, se esse quadragenarium

rium per octo quinquennia. Idem Porph. quadraginta aetatis, inquit annos se excessisse ostendit. octo enim lustra octo quinquennia quadraginta annos claudunt.

Et ode prima libro quarto.

Circa lustra decem flectere mollibus

Iam dudum Imperijs.

ibidem vetus interpres, iam propedum lustris decem, hoc est quinquaginta annis grauis, maturus, & ab omni voluptate alienus, & Porph. prope annos quinquaginta aetatis iam se dicit agere, & ode xiv. lib. iv

Fortuna lustris prospera tertio.

Belli secundos reddidit exitus,

Nam tibi quo die, &c.

Ibi Porph. ita euenit, inquit, ut post annos xv. Drusus eo die Rhetor, Vindelicosq. vinceret, quo die Augustus Alexandriam vinceret. Vergilius libro Aeneidos primo.

veniet lustris labentibus annis.

ibi Seruius Lustris, inquit, quinquennijs, & bene Olympiadibus computat tempora, quia non dum erat, vel Roma, vel Consules. Lustrum autem dictum, quod post quinquennium vnaquaeq. Ciuitas lustrabatur.

Ouidius lib. Fastorum secundo.

Iam tria lustra puer furto conceptus agebat.

Loquitur de Arcade, qui annum aetatis suae decimum quintum agebat, si quidem per tria lustra quindecim anni sunt accipiendi. Quod ut ita omnino accipiamus, atq. ita interpretemur, deq. aduersariorū aliter sentientium victoriam referamus, idem ipse Ouidius auctor est libro Metamorphoseos secundo duobus his versibus.

Ecce Lyconiae proles ignara parentis

Arcas adest, ter quinq. ferens natalibus annos.

Hic quindecim annos natum Arcada fuisse per ter quinq. natales atq. illic per tria lustra dixerat, apertius explicat, seq. ipse interpretatur. idem libro fastorum tertio, ubi agit de Romuli anno, qui decem tantum mensibus constabat, sic scripsit.

Ergo animi indociles, & adhuc ratione carentes

Mensibus egerunt lustra minora decem.

nihil ad hanc rem patefaciendam aptius fieri potuit. Cum enim Romulus decem mensibus annum constituisset lustrum quoq. decem mensibus minus, quam postea fuit institutum, videbatur. Hinc igitur fit, ut lustris quinque anni, non quattuor fuerint. aliter si accipiat, neque Ouidius capi potest, neq. ratio constat. Annus enim, cui decem tantum menses attributi essent, quinquies reductus quinquaginta mens

les

les quinquennio peracto conficiebat. Annus vero per duodecim menses quinquies reuolutus quinquennium sexaginta mensibus absoluit. minus ergo decem mensibus lustrum, seu quinquennium Romuli quod menses quinquaginta contineret, quam lustrum Seruii Tullij, quod sexaginta menses duodecim mensibus numeratis complecteretur. Quod cum ita sit, necessario sequitur, ut totos quinq. annos lustrum contineat. eorum igitur opinio explodenda est, qui lustris quattuor annos fuisse comminiscuntur. Papinius Statius libro Silvarum tertio ad Claudiam uxorem, quam vel ipsa Penelope castiorem dicit, quae viginti annos per quattuor lustra denotatos Vlyse caruit.

Et si ego me Patrio delitore raptus

Quattuor emeritis per bella per aequora lustris

Errarem, tu mille procos intacta fugares,

Non inter textas commenta retexere telas.

Sed sine fraude, palam, thalamosq. armata negasses.

Vides quinquies multiplicatis quattuor lustris viginti annos esse, quo temporis spatio Vlyses ab Vxore desideratus est. decem enim annos bello Troiano distentus, totidem navigatione distrahitur domo abfuisse narratur. quis igitur singulis lustris quaternos annos imputauerit? Martialis libro primo de Demetrio puero amanuensi aegrotante, ac moriente manumisso.

Illam manus quondam studiorum fida meorum

Et felix dominis, notaq. Caesaribus,

Destituit primos virides Demetrius annos,

Quarta tribus lustris addita mensis erat.

Ne tamen ad stygias famulus descenderet umbras,

Vreret implicitum cum seclerata lues,

Cauimus, & domini ius omne remisimus aegro,

Munere dignus erat conualuisse meo.

Sensit deficiens, sua praemia, meq. patronum

Dixit ad infernas liber iturus aquas.

Huius epigramatis, quod totum propter eius elegantiam & antiquitatis cognitionem adscripsi, quartus versus aduersariorū errorē plane arguit, ubi de Demetrii aetate agitur. Nam cum quarta mensis id est, quartus annus tribus lustris accessisse dicatur, continuo sequitur lustrum non ex quattuor annis constare. si enim quadriennio lustrum absolueretur, non tria lustra, sed quattuor dici debuissent aetatis Demetrii, qui decessit tertio exaeto lustris, & quarti lustris quarto anno, id est vnde vigesimo, seu decimo nono. idem libro decimo Hendecasyllabo ad Calenum tria lustra, quindecim annos absolueret ostendit cum quindecim annorum spatium, quo vixerat Galenus cum Sulpicia vxore bifariam extulit.

E

O molles

O molles tibi quindecim Calene,
Quos cum Sulpicia tua iugales
Indulsi Deus, & peregit annos.

& paucis post hendecasyllabis

Vixisti tribus o Calene lustris,
Aetas haec tibi sola computatur.
Et solos numeras dies mariti.

vel ex hoc hendecasyllabo intelligi potest quot annis constaret lustrum. Iam facessant isti, qui lustrum quatuor annos attribuunt. eosdē prorsus refellit Codex Theodosianus lege trigesima sexta de cursu publico. Mancipibus supra lustrale tempus cura non imminet: & paulo post. Idcirco enim quinquennio deuoluto, &c. vides per interpretationem lustrum absolui quinque annis decursis. Claudianus in 6. Honorij Consulatum per viginti lustra centū annos accepit his versibus.

----- cum flauescencia centum
Mensibus aestiuae detondent gargaras falces,
Spectatoq. iterum nulli celebrantia ludos
Circumflexa rapit centenus saecula Consul.
His annis, qui lustra mihi bisdena recensent,
Nostra ter Augustos intra poemata vidi
Temporibus Varijs.

Vides a Claudiano centum annorum spatium quatuor dicendi generibus varie conceptum, per centum enim menses, & centenos consules, saeculumq. & viginti lustra centum anni significantur, quod pertinet ad copiam Orationis, cuius maxime studiosus est. Iam satis superq. tot, tantisq. auctoribus sententiam de quinquenniali lustrum meam confirmasse videor. reliquum est, ut aduersariorum de quadrienniali lustrum opinionem breuiter infirmem. quod ubi fecero. Ex Capitolinis fastis, ut pollicitus sum, quae huc pertinent, apponam. Antonij Constantius in secundum Ouidij fastorum librum ad illum versum

Iam tria lustra puer furto conceptus agebat
quaecumq. Solinus, & Eusebius de Graeca Olympiade scripserunt, ea ad Romana lustra, quorum alia omnino ratio est, temere transtulit. Vetrannius autem in suis ad Varronem notis sic disputat. sed in diuersa, inquit, opinione quosdam esse video, qui lustrum existimant annis quattuor exactis quincto incipiente conditum, & quinctum dici annum, qui pariter primus est lustrum secuturi, & sane Ouidius hoc euincere videtur, ubi de die, quae singulis quadriennijs ex Caesaris intercalatione Mensi Februario adijcitur, in tertio fastorum ait.

Hic anni modus est. in lustrum accedere debet,
Quae consummatur partibus, una dies.

Ex

Ex Vetrannio quaererem, verum Ouidium memoria lapsum, an punnantia dicere, & sibi aduersari existimet, si hoc Ouidius euincit, ut lustrum non sit quinquennale tempus. ego vero illum & memoria tenere, quae de lustrum quinquenniali superius dixerat, & sibi constare arbitror. cur igitur iniquis, intercalationem lustrum nomine censuit? Aliud, inquam, vocabulum commodius non habuit, licet improprie locutus sit, neq. quidquam excogitari potuit accommodatius ad tempus, quo id fit. quincto enim anno intercalatur, ut praeter ceteros Plinius lib. 2. cap. 8. scribit his verbis. deinde, inquit, solis meatum esse partium quidem trecentarum sexaginta, sed ut observatio umbrarum eius redeat ad notas, quinis annis dies adijci, superq. quartam partem diei. quam ob causam quincto anno unus intercalaris dies additur, ut temporis ratio solis itineri congruat. eadem ratione opinor, lustrum cum Olympiade coniunxit lib. 4. de Ponto Ouid. eleg. v. r.

In Scythia nobis quinquennis Olympias acta est

Iam tempus lustrum transiit in alterius.

Papinius quoq. Statius libro Thebaidos primo Olympiadas Graecorum lustra nominauit.

Non aliter quam Pisaeo sua lustra Tonanti
Cum redeunt, crudisq. virum sudoribus ardet
Puluis.

Et Siluarum lib. secundo de Surrentino Pollij.
Huc me post patrij laetum quinquennia lustrum,
Cum studio iam pigra quies, canusq. sederet
Puluis ad Ambracias conuersa gymnade frondes,
Trans gentile fretum placidi facundia Polli
Detulit.

Idq. ea ratione factum puto, quod & Olympias quinquennis appellatur a Graecis pariter, & Latinis scriptoribus, quod quincto quoq. anno celebrarentur ludi Olympiaci. Seneca in Hercule furente.

Quantus Elaeum coit ad Tonantem,
Quincta cum sacrum reuocauit aestas

nec laboro utrum plenis, & exactis quinq. annis id fieret, quemadmodum de lustrum Romano Capitolini lapides testantur, an ineunte quincto. De intercalari, seu bisextili anno Ouidius locutus est, ut Plinius lustrum vocabulum usurpauit, lib. 2. cap. 47. extremo cum loqueretur de eodem fere annorum spatio, omnium quidem, inquit, (si libeat obseruare minimos ambitus) redire easdē vias quadriennio exacto Eudoxus putat non ventorum modo, verum & aliquarum tempestatum magna ex parte, & est principium lustrum eius semper intercalari anno canticulae ortu. Vides a Plinio appellari lustrum certum annorum numerum, quemadmodum fere ab Ouidio scriptum est de annorum interuallo,

E 2 vnde

vnde dies intercalaris colligitur. quod quoniam quinto quoq. anno
fi. iure lustrum est dictum, & perinde ac si ex plenis quinque annis con-
statum fuisset, in supputatione instar quinquennij habetur, ne quid a
lustris quinquennali abire videretur, aduersus Romanorum consuetu-
dinem, quam qui non tenent, in errorem dilabuntur. Et lustris quat-
tuor annos adscribunt decepti Graecarum Olympiadum supputa-
tione. eos Capitolini fasti falsos esse conuincunt. Vtinam extaret tale
quid apud Graecos, & publico vetere monumento, pdita essent Olym-
piadum interualla. Romani diligentiores hac in re fuerunt. ijs igitur
habenda est gratia, quorum cura, & beneficio ad nostra tempora per-
uenit, vnde lustrorum spatia disceremus. Nebrissensis in primis auda-
cia videtur insignis, qui, dum verioris sententiae assertores repugnan-
di libidine iniuste infectatur capite xxv. Quinquagenae luae, errat ip-
se fedissime, eius capitis initium propter singularem hominis auda-
ciam adscribere libuit.

*Est ille, inquit, publicus error, in quem video omnes, quos unquam
legerim, aut audierim turpiter lapsos, de recentioribus loquor. nam
cum bis tantum mihi certamen est, qui dicunt lustrum constare spatio
quinque annorum, citantq. stultitiae suae testes non infimae auctori-
tatis Lucanum in primis de bello decennali Caesaris in Gallia, qui
inquit.*

*Pugnantem geminis tenuit te Gallia lustris.
Ouidium, qui bellum Troianum, quod per totidem annos durauerat,
bilustre quoq. appellauit. Illud quoq. Ecclesiasticum.*

Lustra sex qui iam peracta

Tempus implens corporis, &c.

Haec Nebrissensis, & longe plura, quae describere vniuersa non est
consilium, sed eius, caeterorumq. temerarium errorem fasti Capito-
lini conuincunt, & Fortunati versus, quos S. R. E. in Passione Domini
recitat, tuentur aduersus Nebrissensem, qui eos reprehendere ausus
est, quod sex lustris peractis non annos triginta contineri, sed quattuor
& viginti Romanae antiquitatis ignarus opinetur. Iam tandem fide
meam absoluo. Exemplum aliquot lustrorum continuatorum, vt rece-
peram, ex fastis Capitolinis in medium profero. Adeant quaeſo qui
Romae sunt, tabulas marmoreas, quae in Capitolio asseruantur, qui
vero absunt, Sigonij, aut Onuphrij, vel Marliani fastos impressos con-
sulant, cognoscent profecto, quam bona fide a nobis haec sint relata.

Annus quintus, & vltimus lustris XLV. cuius ratio ad decem
fuerunt.

Ex Tabulis Capitolinis

M. CORNELIVS. M. F. M. N. CETHEGVS

CENS. M. LIVIVS. M. F. M. N. SALINATOR.

etas illas F. L. XXXV. interpretare lustrum fecerunt quadagesimum quintum

Annus primus sequentis lustrum fecerunt quadagesimum quintum

CN. SERVILIUS. CN. F. CN. N. CAEPID

P. SVLPICIUS. SER. F. P. N. GALBA. MAXIMVS

M. SERVILIUS. C. F. P. N. P. PLEX. GEMINVS

TI. CLAVDIVS. P. F. TI. N. NERO

C. SERVILIUS. C. F. P. NEPOS

CN. CORNELIVS. L. N. LENTIVS

BELV M PHILIPICVM.

P. SVLPICIUS. SER. F. P. N. GALBA. MAXIM. II.

L. CORNELIVS. L. F. L. N. LENTIVS

CENS. P. CORNELIVS. P. F. L. N. SCIPIO. AFRICAN

T. VINCIIVS. F. F. L. N. FLAMINIVS

C. CORNELIVS. L. F. M. N. CETHEGVS

L. FVRIIVS. SP. F. SP. N. PVPRVREO

M. PORCIVS. M. F. CATO

P. CORNELIVS. P. F. L. N. IO. AFRICAN. II.

CENS. SEX. ALIVS. PAIVS. CATVS.

L. CORNELIVS. L. F. MERVLA

L. VINCIIVS. T. F. L. N. FLAMININ.

LLVM. ANTIOCHINVM

P. CORNELIVS. GN. F. L. N. SCIPIO. NASICA.

L. CORNELIVS. P. F. L. N. S. PIO. VI. POSTEA

ASIATICVS. APPELLATIVS. EST

CN. MANLIIVS. CN. F. L. N. VVLISO

M. FVLIIVS. M. F. SER. N.

NOBILIOR

P. SEMPRONIIVS. C. F. C. N. TVDITANVS

C. CLAVDIVS. T. F. TI. N. NERO. L. F. XXXV.

C. SERVILIIVS. C. F. P. NEPOS

DICI. COMITHABEND. CAVSSA

MAG. EQ. COMITHABEND. CAVSSA

M. SERVILIIVS. C. F. P. N. P. PLEX. GEMINVS

DICI. COMITHABEND. CAVSSA

MAG. EQ. COMITHABEND. CAVSSA

P. AL. COMITHABEND. CAVSSA

C. AURELIIVS. C. F. C. N. COTTA

P. VILLIVS. T. F. TI. N. TAPPVIVS

P. ALIVS. Q. F. P. N. PAIVS. L. F. XXXVI.

SEX. ALIVS. Q. F. P. N. PAIVS. CATVS

Q. MINVICIVS. C. F. C. N. RVFVS

M. CLAVDIVS. M. F. M. N. MARCELLVS

L. VALERIVS. P. F. L. N. FLACCVS

TI. SEMPRONIIVS. T. F. C. N. LONGVS

C. CORNELIVS. L. F. M. N. CETHEGVS. L. F. XXXVII.

Q. MINVICIVS. Q. F. L. N. THERMVS

CN. DOMITIVS. L. F. L. N. AHENOBABVS

CLAVDIVS. C. F. C. N. NEPOS

Errata
In altera pagina Epistolae

pag.	ver. 9.	10.	ver.
4.	3.		continentia
5.	14.		innocentiae & santimo-
6.	9.		nia.
9.	29.		ASINIA
14.	26.		S. Caurus
15.	29.		quid a haec
16.	20.		faciam
	22.		fatalem
	23.		Hoc videtur
	24.		QVuos.
	31.		verborum
	35.		adolescentibus
18.	21.		legatur
	22.		eleggia.
	31.		Juliae
	35.		sumpserit
	39.		Pompertius
24.	31.		quae erat
25.	23.		iocatus
			viderit
			quod factam
			prouincias. admistrira-
27.	3.		bant quoq.
29.	38.		existimer
30.	24.		Non mutata
	26.		apophoretis
	37.		me dico
31.	37.		inigratus
34.	7.		nomitatim
			propedum

Correda

continentiae	Innocentia & sanctimoni
continentiae	ASINIAE
Innocentia & sanctimoni	Scaurus
	quid ad haec
	faciam.
	fatale
	Hoc non videtur
	Quos.
	verborum
	adolescentibus
	legantur
	elegia
	Julia
	sumpserit
	Propertius
	quae erat
	iocatus
	viderit
	quod factum
	prouincias administrabant
	quod
	Existimer
	Non mutata
	Apophoretis
	medico
	ingratus.
	nominatim
	propemodum

Imprimatur si placet R. P. Magistro sacri Palatij.
Berling. Gypsius Viceger.

Impr. Fr. Paulus de Francis de Neap. Mag. & socius Reuerendissimi
P. Magist. Sac. Pal. Apost.

ROMAE, Apud Guillelmum Facciottum. M. D C V.

